

afa
FÖRSÄKRING

Kropp & Städa

Vill du ta del av
kommande publikationer?
Ladda ner och prenumerera på
våra statistikrapporter här:

[afaforsakring.se/
statistikrapporter](https://afaforsakring.se/statistikrapporter)

Handel och restaurang

Allvarliga arbetsskador och sjukfrånvaro
Maj 2023

Vi arbetar förebyggande

Afa Försäkring administrerar kollektivavtalad försäkring och ägs av arbetsmarknadens parter. Våra största uppdragsgivare är Kommuner och regioner. Varje år satsar våra ägare och uppdragsgivare cirka 300 miljoner kronor genom Afa Försäkring på insatser som ska stötta arbetsgivare och anställda i deras förebyggande arbete. På så vis bidrar vi till minskad ohälsa och färre arbetsskador på landets arbetsplatser.

Grunden i vårt förebyggande arbete är vår skadedatabas, som innehåller över 15 miljoner försäkringsärenden. Ur skadedatabasen kan vi ta fram statistik om vilka yrken och arbetsuppgifter som är förknippade med olika skador och sjukdomar. Statistiken används bland annat som beslutsunderlag för den forskning vi finansierar inom arbetsmiljö och hälsa.

För att göra informationen tillgänglig för allmänheten presenterar vi varje år aktuell statistik i vår årsrapport och i flera delrapporter. Årsrapporten är mer generell medan delrapporterna belyser specifika områden, till exempel arbetsskador och sjukfrånvaro för anställda inom handel och restaurang, som den här rapporten.

Vår vision är att alla ska ha en trygg vardag.

Läs mer på afaforsakring.se

Innehåll

Sammanfattning	4
Om rapporten	6
Bakgrund	8

Allvarliga arbetsolycksfall inom handel och restaurang 12

Risk för allvarliga arbetsolycksfall över tid	14
Risk för allvarliga arbetsolycksfall per yrkesundergrupp	16
Risk för allvarliga arbetsolycksfall per åldersgrupp	17
Vanliga orsaker till allvarliga arbetsolycksfall	18
Åldersberoende risk, efter händelsetyp	24
Exempel på händelseförlopp	26
Var på kroppen sker skadorna?	30

Arbetssjukdomar inom handel och restaurang 32

Långvarig sjukfrånvaro inom handel och restaurang 34

Risk för långvarig sjukfrånvaro över tid	36
Risk för långvarig sjukfrånvaro över tid per åldersgrupp	38
Vilka diagnoser orsakar långvarig sjukfrånvaro?	40
Långvarig sjukfrånvaro per yrkesundergrupp	44

Kortvarig sjukfrånvaro inom handel och restaurang 45

Risk för kortvarig sjukfrånvaro över tid	48
Risk för kortvarig sjukfrånvaro över tid per åldersgrupp	49
Vilka diagnoser orsakar kortvarig sjukfrånvaro?	50
Kortvarig sjukfrånvaro per yrkesundergrupp	51

Förslag på förebyggande åtgärder	52
----------------------------------	----

Sammanfattning

Rapporten beskriver allvarliga arbetsskador och sjukfrånvaro inom handel och restaurang. För arbetsskador redovisas statistik som rör anställda i privat sektor, kommuner och regioner och statlig sektor. För sjukfrånvaro redovisas statistik som rör anställda i privat sektor och kommuner och regioner.

Arbetsskador inom handel och restaurang

1

Anställda inom handeln har lägre risk för allvarliga arbetsolycksfall än genomsnittet för hela den svenska arbetsmarknaden. Anställda inom restaurang har högre risk.

2

Risken att drabbas av ett allvarligt arbetsolycksfall ökar med åldern inom både handel och restaurang.

3

Fallolyckor och **hot, våld, rån** är de vanligaste orsakerna till ett allvarligt arbetsolycksfall inom handeln.

4

Fallolyckor, hetta, eld, explosion, svets, el eller kyla och **skuren av kniv eller annat föremål** är de vanligaste orsakerna inom restaurang.

5

Den vanligaste orsaken till en allvarlig arbetsolycka i kategorin **hetta, eld, explosion, svets, el eller kyla** inom yrkesgruppen **restaurang- och storköksarbete** är en brännskada orsakad av vattenånga eller olja.

6

Vid samtliga **hot och våld-olyckor** inom yrkesgruppen **försäljare inom handel** är den vanligaste orsaken hot vid **rån eller rånmisshandel**.

7

De vanligaste diagnoserna bakom godkända arbetsjukdomar för anställda inom handel och restaurang är **hudens sjukdomar** och **skelettets och rörelseorganens sjukdomar**. För handel är även **psykiska sjukdomar och syndrom** vanligt.

Sjukfrånvaro inom handel och restaurang

1

Inom privat sektor har både yrkesgruppen **försäljare inom handel, m.m.** och **restaurang- och storköksarbete** låg risk för såväl kortvarig som långvarig sjukfrånvaro.

2

Risken för långvarig sjukfrånvaro är högre för yrkesgruppen **restaurang- och storköksarbete** inom Kommuner och regioner, men andelen äldre anställda i den gruppen är också större.

3

Kvinnor har högre risk för sjukfrånvaro än män och äldre har högre risk än yngre.

4

Psykiska och muskuloskelala diagnoser är de vanligaste orsakerna till både kortvarig och långvarig sjukfrånvaro.

5

Covid-19 påverkade framför allt risken för kortvarig sjukfrånvaro.

Om rapporten

Den här rapporten bygger på statistik över försäkringsärenden från Afa Försäkrings skadedatabas och handlar om allvarliga arbetsskador och långvarig sjukfrånvaro för yrkesverksamma inom handel och restaurang. Bland annat redovisas de vanligaste orsakerna till allvarliga arbetsolycksfall och de vanligaste diagnoserna vid långvarig sjukfrånvaro.

Vi har studerat 6 382 allvarliga arbetsolyckor, 35 802 långa sjukfall och 30 469 korta sjukfall som har inträffat under perioden 2015–2021. Vi har också studerat 70 arbetssjukdomar som har visat sig under åren 2015–2021. Statistiken redovisas efter skadeår/visandeår/insjuknandeår, det vill säga det år som arbetsolycksfallet inträffade, arbetssjukdomen visade sig eller sjukfallet påbörjades.

Afa Försäkrings skadedatabas är en dynamisk databas. Det betyder att sjukfall och arbetsskador kan rapporteras in i efterhand, vilket ger en eftersläpning i inflödet av försäkringsärenden. Normalt beräknar vi att det tar cirka två år innan majoriteten av de skador som har inträffat under ett skadeår har rapporterats in till Afa Försäkring. Eftersläpningen för arbetssjukdomar är dock längre.

I rapporten är risken, det vill säga antalet arbetsolycksfall/sjukfall per 1 000 sysselsatta, beräknad för perioden 2015–2021. Varje skadeår/visandeår är avläst 31 december året efter skadeår/visandeår. Till beräkningarna har sysselsättningsstatistik från Statistiska centralbyråns yrkesregister använts. Statistiken finns tillgänglig för åren 2015–2021.

Yrkesgruppen **Försäljare inom handel, m.m.** består av yrkena *Butikssäljare, fackhandel, Butikssäljare, dagligvaror, Säljande butikschefer och avdelningschefer i butik, Kassapersonal, m.fl.* Övriga yrken inom handel består av *Bensinstationspersonal, Apotekstekniker, Uthyrare, Optikerassistenter, Eventsäljare och butiks demonstratörer, m.fl.* och *Torg- och marknadsförsäljare.*

Yrkesgruppen **Restaurang- och storköksarbete** består av yrkena *Restaurang- och köksbiträden, m.fl, Kockar och kallskänkor, Hovmästare och servitörer, Bartendrar.* Övriga yrken inom restaurang består av *Kafé- och konditoribiträden och Pizzabagare, m.fl.*

Yrkesgruppen **Försäljare inom handel, m.m.** omfattas huvudsakligen av fackförbunden Handelsanställdas, Livs och Transport.

Yrkesgruppen **Restaurang- och storköksarbete** omfattas huvudsakligen av Hotell och restaurangfacket (HRF) och kommunal.

Försäkringarna som är grunden för vår statistik:

Arbetskadeförsäkringen

Trygghetsförsäkring vid arbetsskada, TFA, omfattar samtliga anställda. Det vill säga såväl arbetare som tjänstemän inom avtalsområdena Svenskt Näringsliv/LO/PTK och Kooperationen. TFA-KL omfattar samtliga anställda i kommuner, regioner, Svenska kyrkan och Sobonaföretag. Afa Försäkring har också uppdraget att administrera och reglera arbetsskador i enlighet med det statliga personskadeavtalet, PSA, och har därför information om i stort sett alla anmälda arbetsskador i Sverige.

Sjukförsäkringen

Avtalsgruppsjukförsäkringen, AGS, omfattar arbetare inom avtalsområdet Svenskt Näringsliv/LO och Kooperationen. AGS-KL omfattar anställda i kommuner, regioner, Svenska kyrkan och Sobonaföretag. Sjukförsäkringen omfattar däremot inte statligt anställda eller tjänstemän inom det privata avtalsområdet. Sjukförsäkringen ger ett komplement till sjukpenning eller sjuk- eller aktivitetsersättning från Försäkringskassan och sjukfrånvaron behöver inte vara arbetsrelaterad.

Arbetsskador

Grunden för statistiken om arbetsolycksfall och arbetsjukdomar är skador som har gett ersättningar från Trygghetsförsäkring vid arbetsskada, TFA, TFA-KL och PSA. Statistiken som redovisas avser endast godkända arbetsskador. Med en allvarlig arbetsolycka menar vi att olyckan har lett till mer än 30 dagars sjukskrivning eller motsvarande läkningstid, eller till medicinsk invaliditet. Medicinsk invaliditet är ett försäkringsmedicinskt mått som anges i procent (%). Det är ett mått på den bestående kroppsliga funktionsnedsättningen till följd av arbetsskadan. Den medicinska invaliditetsgraden avgörs först då skadan har nått ett tillstånd då inga förändringar förväntas. Fram till dess görs en preliminär uppskattning av skadans svårighetsgrad.

Långa och korta sjukfall

Grunden för avsnitten om långa och korta sjukfall är ersatta sjukfall i Afa Försäkrings sjukförsäkring, avtalsgruppsjukförsäkring AGS-KL, som omfattar anställda i kommuner och regioner. Med ett långt sjukfall menar vi en sjukskrivning som har pågått i mer än 90 dagar eller lett till sjuk eller aktivitetsersättning, hos Afa Försäkring kallad månadersättning. Aktivitetsersättning är en tidsbegränsad ersättning som Försäkringskassan kan bevilja unga i åldern 19–29 år. Med korta sjukfall menar vi sjukfall som pågått mellan 15 och 90 dagar.

Kompletterande statistik

Afa Försäkring registrerar diagnoskoder enligt kodsystemet ICD-10 som administreras av Socialstyrelsen (Socialstyrelsen, 2022). Yrkesgrupperna i rapporten baseras på standard för svensk yrkesklassificering, SSSYK (Statistiska centralbyrån, 2012), och uppgifter om antalet sysselsatta kommer från Statistiska centralbyråns yrkesregister. I rapporten är risken, det vill säga antalet sjukfall per 1 000 sysselsatta, beräknad för perioden 2015–2021. Till beräkningarna har sysselsättningsstatistik från yrkesregistret använts. Statistiken finns tillgänglig för åren 2015–2021.

Statistiska centralbyråns yrkesregister innehåller information om den arbetande befolkningens yrkestillhörighet. Informationen gäller det yrke individen ansetts ha haft i november under referensåret och den ålder som han eller hon har uppnått vid årets slut. Statistiken omfattar alla som är 16 år eller äldre och som under referensåret ansetts ha varit förvärvsarbetande i november månad och folkbokförda i Sverige 31 december. Fram till och med 2018 räknas en person som förvärvsarbetande om han eller hon arbetat i minst en timme per vecka i november månad. Från och med 2019 räknas en person som förvärvsarbetande om han eller hon fått en lön i november månad som överstiger 99 kronor eller bedrivit aktiv näringsverksamhet.

Bakgrund

Vi har valt att i rapporten definiera *handel och restaurang* som yrkesgrupper med arbetaravtal (LO-anslutna) enligt följande: *försäljare inom handel, m.m.* benämns ”handel”. *Restaurang- och storköksarbete* benämns som ”restaurang”.

2021 sysselsatte handel och restaurang nära 370 000 personer, vilket är åtta procent av den totala arbetskraften. En stor andel av de som arbetar inom handel och restaurang är unga.

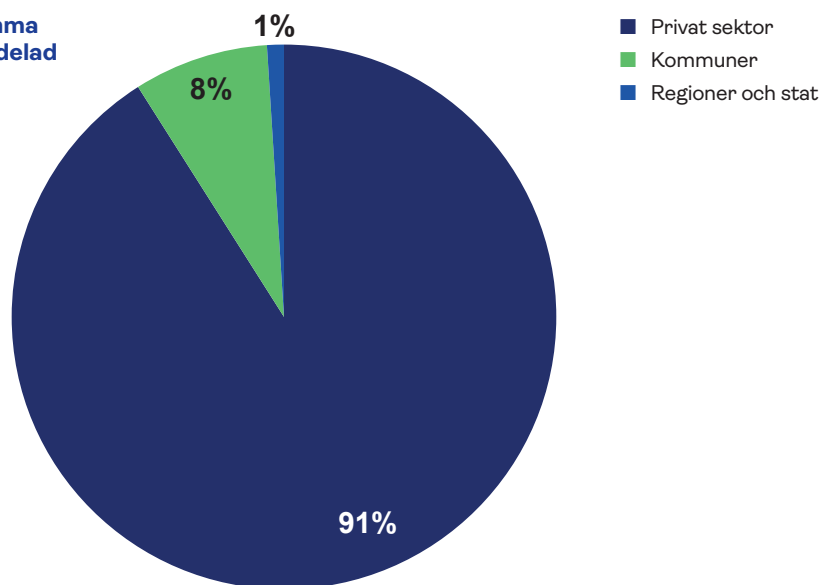
I yrkesgruppen *restaurang- och storköksarbete* utgjordes en stor del av arbetsolycksfallen av *brännskador* och i yrkesgruppen *försäljare inom handel, m.m. av hot och våld*. Med anledning av detta har vi i den här rapporten valt att titta närmare på allvarliga arbetsskador för yrkesgrupperna och långvarig och kortvarig sjukfrånvaro.

Rapporten bygger på statistik över försäkringsärenden för yrken inom handel och restaurang. I rapporten redovisas statistik för sysselsatta i kommuner och regioner, privat sektor och statlig sektor. Privatanställda tjänstemän och statligt anställda omfattas inte av Afa Försäkrings sjukförsäkring och ingår därför inte i statistiken över sjukfrånvaro.

Som **diagram A** visar är 91 procent av de yrkesverksamma inom handel och restaurang sysselsatta inom privat sektor och 8 procent inom kommunal sektor. Regioner och statlig sektor står för 1 procent av sysselsättningen. En uppdelning per yrkesgrupp visar att 99 procent inom handeln är sysselsatta inom privat sektor, medan restaurang är 76 procent inom privat sektor och 22 procent inom kommunal sektor.

Diagram A

Sysselsättning för yrkesverksamma inom handel och restaurang uppdelad på sektor, år 2021.

Källa: Statistiska centralbyrån, SCB.

Som **diagram B** visar utgör yrkesundergruppen *butikssäljare, fackhandel* 45 procent av de sysselsatta inom handeln, medan *butikssäljare, dagligvaror* utgör 38 procent. *Säljande butiksschefer och avdelningschefer i butik* utgör 6 procent och *kassapersonal, m.fl.* utgör 4 procent. Övriga yrken inom handel utgör 6 procent.

Diagram C visar att *restaurang- och köksbiträden, m.fl.* utgör 47 procent av de sysselsatta inom yrkesgruppen restaurang. *Kockar och kallskänkor* utgör 29 procent, och *hovmästare och servitörer* utgör 13 procent. *Bartenders* utgör 4 procent och *övriga yrken* inom restaurang utgör 7 procent.

Diagram B

Sysselsatta inom yrkesgruppen försäljare inom handel, m.m. uppdelade på yrkesundergrupp, år 2021.

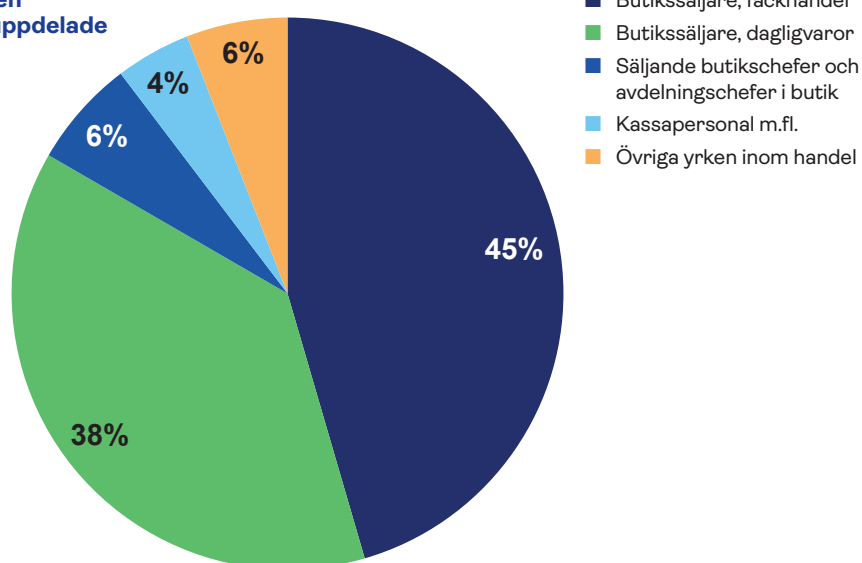
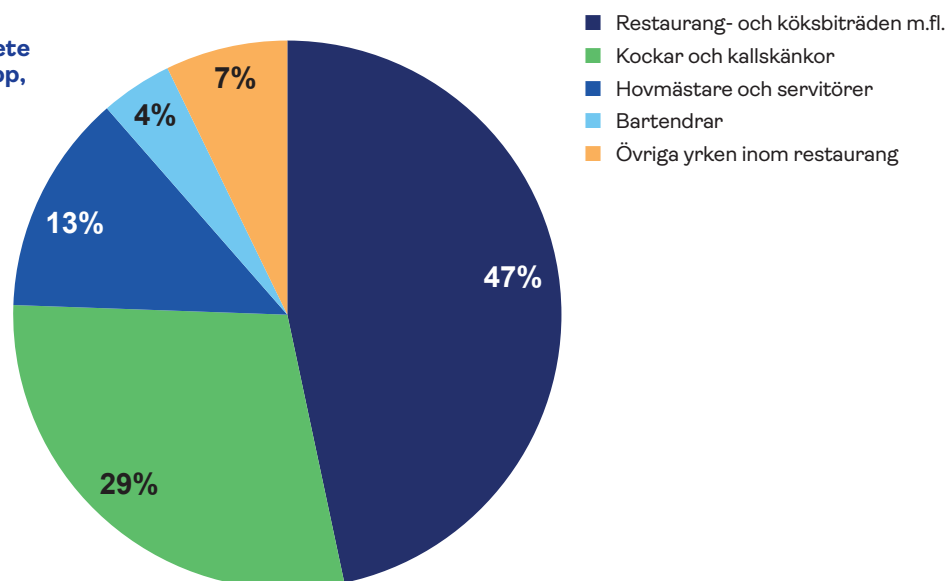

Diagram C

Sysselsatta i yrkesgruppen restaurang- och storköksarbete uppdelade på yrkesundergrupp, år 2021.

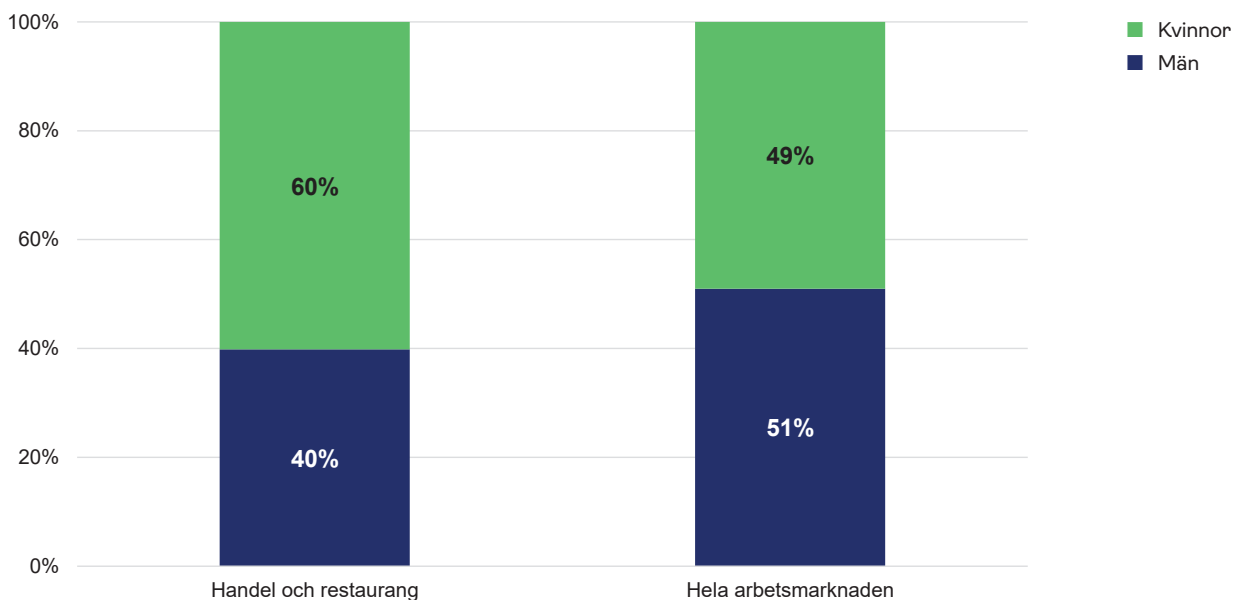

Som **diagram D** visar är handel och restaurang kvinno- dominerade och könsfördelningen i de olika yrkes- grupperna skiljer sig från den svenska arbetsmarknaden i stort. År 2021 var 49 procent av de sysselsatta på den svenska arbetsmarknaden kvinnor och 51 procent män.

Samma år var 60 procent av de sysselsatta inom handel och restaurang kvinnor och 40 procent män. Jämnast var könsfördelningen inom *restaurang- och storköksarbete*, där 56 procent av de sysselsatta var kvinnor.

Diagram D

Könsfördelning inom handel och restaurang respektive hela den svenska arbetsmarknaden, år 2021.

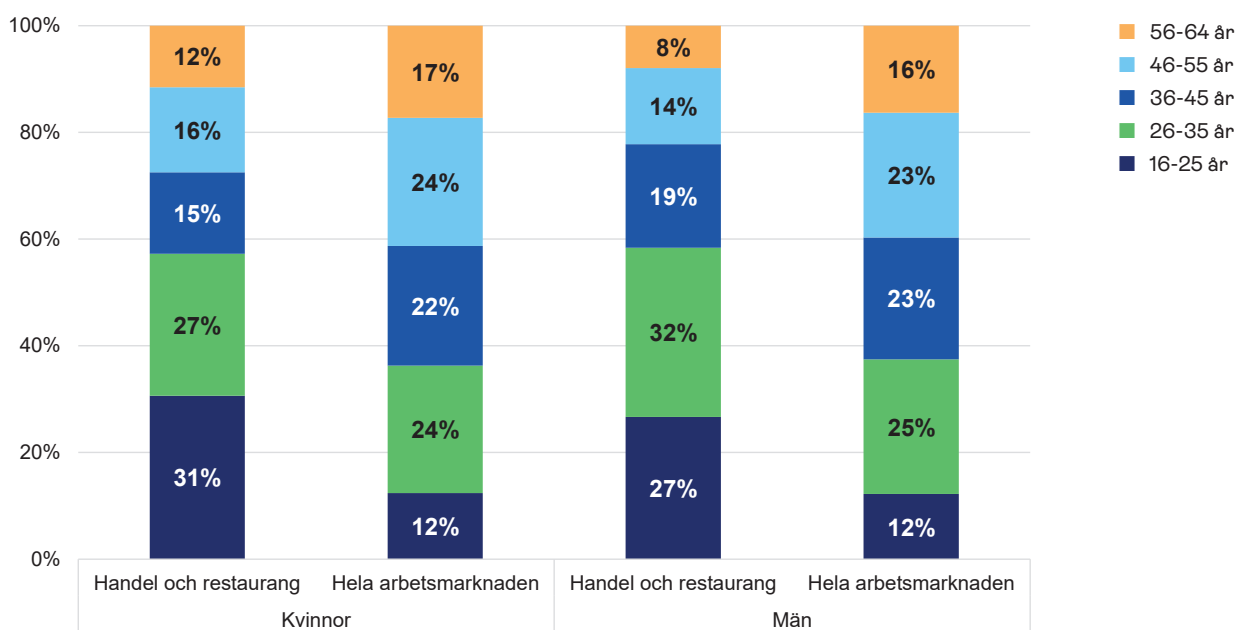
Källa: Statistiska centralbyrån, SCB.

Som **diagram E** visar skiljer sig även ålderssammansättningen inom handel och restaurang från ålderssammansättningen för den svenska arbetsmarknaden i sin helhet. Andelen 16–25-åringar är större jämfört med

hela arbetsmarknaden, medan andelen 46–64-åringar är mindre. Skillnaderna i ålderssammansättning beror delvis på att yrken inom handel och restaurang inte alltid kräver eftergymnasial utbildning.

Diagram E

Åldersfördelning inom handel och restaurang respektive hela den svenska arbetsmarknaden, år 2021.

Källa: Statistiska centralbyrån, SCB.

Allvarliga arbets- olycksfall

inom handel
och restaurang

I detta avsnitt redovisas statistik över allvarliga arbetsolycksfall inom handel och restaurang. Arbetsolycksfallen som redovisas har godkänts enligt villkoren för Trygghetsförsäkringen vid arbetsskada, TFA, TFA-KL och PSA.

I **tabell 1** visas antalet arbetsolycksfall som inträffat i handel respektive restaurang under åren 2015–2021 uppdelat på kön och olyckans allvarlighetsgrad. Hur allvarlig en skada är bedöms utifrån hur lång tid sjukfallet varat och om den har lett till permanent funktionsnedsättning i form av medicinsk invaliditet eller till dödsfall.¹

Inom både handel och restaurang har antalet olycksfall legat på en jämn nivå de senaste åren. År 2020 och 2021 sjönk dock antalet olyckor, främst för restaurang, vilket vi tolkar som en effekt av covid-19-pandemins påverkan på arbetsmarknaden. En femtedel av arbetsolyckorna under perioden var allvarliga, och det är de allvarliga olyckorna som vi kommer att fokusera på i den här rapporten. Drygt sex av tio olyckor har drabbat kvinnor. Det beror

bland annat på att det finns fler sysselsatta kvinnor än män inom handel och restaurang. Då antalet sysselsatta skiljer sig mellan yrkesgrupperna och könen behöver olycksfallen sättas i relation till sysselsättningen när man jämför grupperna, vilket görs i följande avsnitt.

För anställda inom handel och restaurang ledde i genomsnitt 50 respektive 48 procent av de allvarliga arbetsolyckorna till medicinsk invaliditet, vilket är i samma nivå som för hela arbetsmarknaden.²

Med en allvarlig arbetsolycka menar vi att olyckan har lett till mer än 30 dagars sjukskrivning eller motsvarande läkningstid, och/eller medicinsk invaliditet.

Tabell 1

Godkända arbetsolycksfall 2015–2021, per yrkesgrupp, kön och allvarlighetsgrad. Försäljare inom handel, m.m och restaurang- och storköksarbete.

Avläst 2022-12-31.

Försäljare inom handel, m.m.		2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021
Ej allvarliga arbetsolyckor	Total	1 484	1 717	1 731	1 673	1 943	1 882	1 774
	Varav kvinnor	1 005	1 135	1 147	1 125	1 332	1 305	1 201
	Varav män	479	582	584	548	611	577	573
Allvarliga arbetsolyckor	Total	480	506	494	481	450	381	391
	Varav kvinnor	315	333	323	295	301	239	272
	Varav män	165	173	171	186	149	142	119
Andel allvarliga arbetsolyckor som lett till medicinsk invaliditet		45%	44%	49%	54%	53%	49%	57%
Total		1 964	2 223	2 225	2 154	2 393	2 263	2 165
Restaurang- och storköksarbete		2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021
Ej allvarliga arbetsolyckor	Total	1 515	1 722	1 724	1 860	2 126	1 747	1 637
	Varav kvinnor	1 081	1 200	1 189	1 248	1 445	1 184	1 151
	Varav män	434	522	535	612	681	563	486
Allvarliga arbetsolyckor	Total	539	518	518	481	452	305	386
	Varav kvinnor	329	326	312	288	273	195	225
	Varav män	210	192	206	193	179	110	161
Andel allvarliga arbetsolyckor som lett till medicinsk invaliditet		40%	38%	46%	53%	51%	56%	58%
Total		2 054	2 240	2 242	2 341	2 578	2 052	2 023

¹ Medicinsk invaliditet är ett mått på den bestående kroppsliga funktionsnedsättningen till följd av en arbetsskada och graderas i procent av funktionsnedsättning.

² I genomsnitt för samtliga yrkesgrupper ledde 49 procent av de allvarliga arbetsolyckorna till medicinsk invaliditet år 2021. Att andelen allvarliga arbetsolycksfall som leder till medicinsk invaliditet är högre för senare år, främst för restaurang, beror på att när brännskador först anmäls registreras de som medicinsk invaliditet. Över tid kan detta ändras om det visar sig att brännskadan inte lett till medicinsk invaliditet utan istället varit en övergående skada.

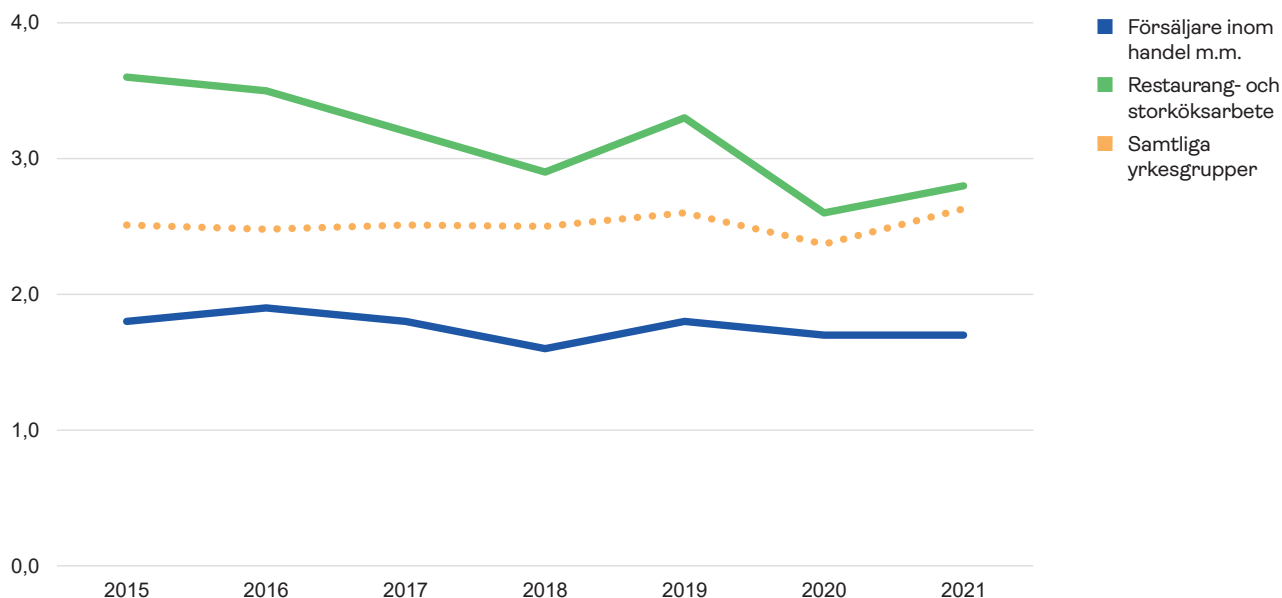
Risk för allvarliga arbetsolycksfall över tid

Diagram 1 visar antalet allvarliga arbetsolycksfall per 1 000 sysselsatta över tid, även kallat risk för allvarliga arbetsolycksfall, för anställda inom handel och restaurang.³ Som jämförelse visas även motsvarande mått för samtliga yrkesgrupper på arbetsmarknaden. *Försäljare inom handel, m.m.* har en lägre risk för allvarliga arbetsolycksfall än genomsnittet för samtliga yrkesgrupper på arbetsmarknaden. Risken har de senaste åren legat på

en stabil nivå och uppgick 2021 till 1,7 allvarliga olycksfall per 1 000 sysselsatta. Risken för anställda inom *restaurang- och storköksarbete* är något högre än genomsnittet för samtliga yrkesgrupper och uppgick 2021 till 2,8. De senaste två åren har risken för restauranganställda sjunkit, vilket vi tolkar som en effekt av covid-19-pandemins påverkan på arbetsmarknaden.

Diagram 1

Risk för allvarliga arbetsolycksfall per yrkesgrupp och skadeår. Kvinnor och män.

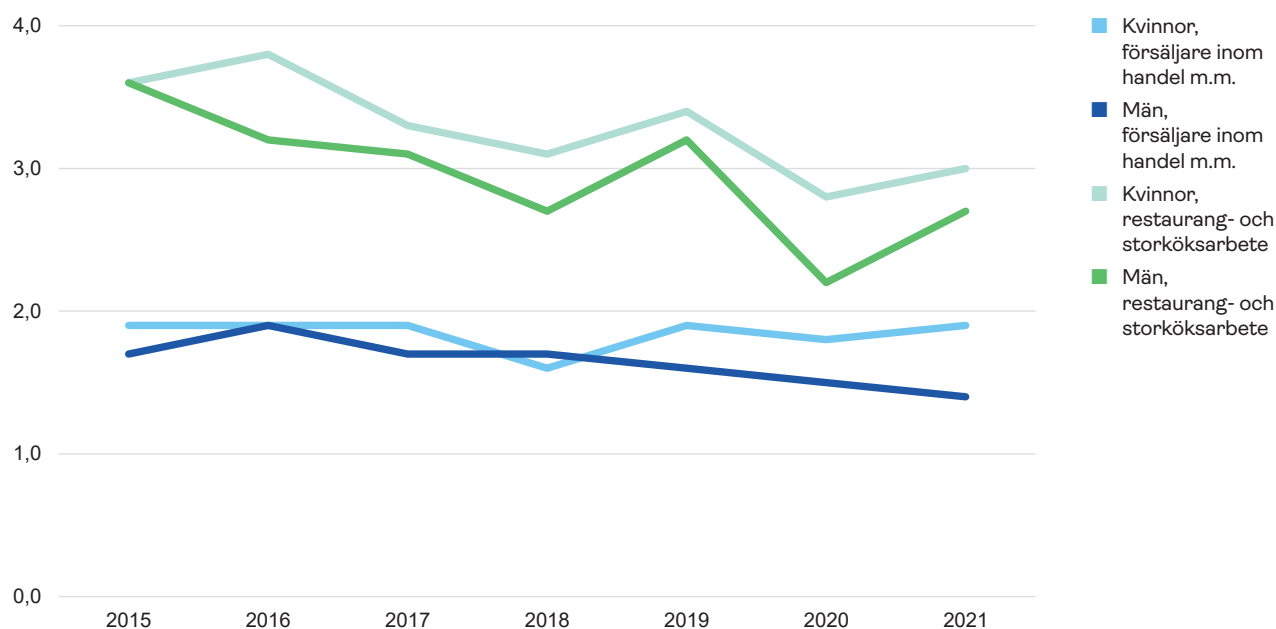
³ Risken för varje skadeår är avläst 31 december året efter att olyckan skedde.

Diagram 2 visar risken för försäljare inom handel, m.m. och restaurang- och storköksarbete uppdelat på kvinnor och män. Inom handel har kvinnor och män ungefär samma risk för ett allvarligt arbetsolycksfall. Inom restaurang har kvinnor en något högre risk än män. Detta skiljer sig från genomsnittet för hela arbets-

marknaden, där män har en högre risk än kvinnor. Skillnaden mellan könen kan bero på att kvinnor och män utför olika arbetsuppgifter trots att de tillhör samma yrkesgrupp. I följande avsnitt beskrivs de händelseförlopp som oftast orsakar ett arbetsolycksfall.

Diagram 2

Risk för allvarliga arbetsolycksfall per yrkesgrupp, kön och skadeår.

Risk för allvarliga arbetsolycksfall per yrkesundergrupp

I **tabell 2** redovisas den genomsnittliga risken 2019–2021 för allvarliga arbetsolycksfall för handel och restaurang nedbrutet på yrkesundergrupp och kön. Även antal allvarliga arbetsolycksfall per yrkesundergrupp redovisas.

För hela yrkesgruppen *försäljare inom handel, m.m.* låg den genomsnittliga risken för åren 2019–2021 på 1,7 allvarliga arbetsolycksfall per 1 000 sysselsatta. Den näst största yrkesundergruppen *butikssäljare, dagligvaror* hade flest allvarliga arbetsolycksfall och högst risk med en risk på 2,5. *Butikssäljare, fackhandel*, som är den största yrkesundergruppen inom handel, hade lägst risk, 1,0. *Kassapersonal, m.fl.* och *säljande butikschefer och avdelningschefer i butik* hade en genomsnittlig risk på 2,3 respektive 2,0. Inom alla yrkesundergrupper som vi kan redovisa, utom *säljande butikschefer och avdelningschefer*

i *butik*, hade kvinnor en högre risk än män. Störst var skillnaden i gruppen *kassapersonal, m.fl.*, där kvinnor hade dubbelt så hög risk som män.

För hela yrkesgruppen *restaurang- och storköksarbete* låg den genomsnittliga risken för åren 2019–2021 på 2,9 allvarliga arbetsolycksfall per 1 000 sysselsatta. Den näst största yrkesundergruppen, *kockar och kallskänkor*, hade högst risk med en risk på 4,0. *Hovmästare och servitörer* hade lägst risk, 1,9, medan *bartendrar* hade en risk på 3,0. Den största yrkesundergruppen, *restaurang- och köksbiträden, m.fl.*, hade flest allvarliga arbetsolycksfall och en genomsnittlig risk på 2,6. Inom alla yrkesundergrupper som vi kan redovisa hade kvinnor en högre risk än män. Störst var skillnaden i gruppen *hovmästare och servitörer*.

Tabell 2

Risk för allvarliga arbetsolycksfall per yrkesundergrupp och kön. Genomsnitt 2019–2021. Försäljare inom handel, m.m och restaurang- och storköksarbete.

	Genomsnittlig risk 2019–2021. Kvinnor.	Genomsnittlig risk 2019–2021. Män	Genomsnittlig risk 2019–2021. Kvinnor och män.	Antal allvarliga arbetsolycksfall 2019–2021
Försäljare inom handel, m.m.	1,8	1,5	1,7	1 205
Butikssäljare, dagligvaror	2,7	2,2	2,5	650
Butikssäljare, fackhandel	1,0	0,9	1,0	325
Kassapersonal, m.fl.	2,7	1,3	2,3	75
Säljande butikschefer och avdelningschefer i butik	1,9	2,0	2,0	98
Restaurang- och storköksarbete	3,1	2,7	2,9	1 230
Bartendrar	3,4	2,7	3,0	53
Hovmästare och servitörer	2,2	1,4	1,9	105
Kockar och kallskänkor	4,2	3,8	4,0	474
Restaurang- och köksbiträden, m.fl.	2,9	2,2	2,6	518

Risk för allvarliga arbetsolycksfall per åldersgrupp

Diagram 3 visar den genomsnittliga risken för ett allvarligt arbetsolycksfall per åldersgrupp för försäljare inom handel, m.m. och restaurang- och storköksarbete för åren 2019–2021. För båda yrkesgrupperna ökar risken för allvarliga arbetsolycksfall med åldern. Den yngsta åldersgruppen har dock en högre risk än den näst yngsta, det gäller främst inom restaurang. Inom både handel och restaurang har den äldsta åldersgruppen mer än dubbelt så hög risk som den näst yngsta.

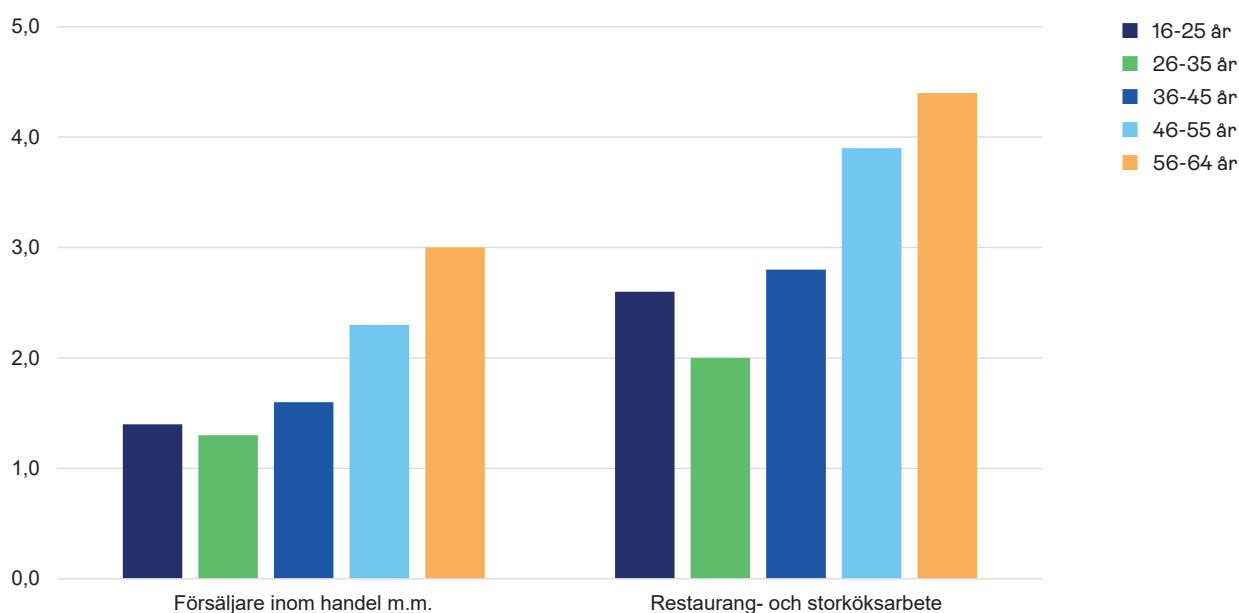
Att den yngsta åldersgruppen har en högre risk kan tolkas som att det finns en ökad olycksrisk på grund av att man är ny i yrket. Man kan ha andra arbetsuppgifter och har förmodligen inte hunnit utveckla samma risk-

medvetenhet som sina mer erfarna kollegor. Att de äldre åldersgrupperna har en hög olycksrisk kan bland annat bero på att skador generellt läker långsammare för äldre än för yngre. Det finns skillnader mellan åldersgrupper när det gäller vilken typ av olyckor man drabbas av. I följande avsnitt kommer vi att titta närmare på vilka händelsetyper som de olika grupperna har en höjd risk för.

Inom restaurang har män i de två yngsta åldersgrupperna en högre risk för allvarliga arbetsolycksfall än kvinnor i samma åldersgrupp. Detsamma gäller inom handel i den näst yngsta åldersgruppen. För övriga åldersgrupper har kvinnor en högre risk för allvarliga arbetsolycksfall än män inom samma åldersgrupp.

Diagram 3

Genomsnittlig risk för allvarliga arbetsolycksfall per yrkesgrupp och åldersgrupp, 2019–2021. Kvinnor och män.

Vanliga orsaker till allvarliga arbetsolycksfall

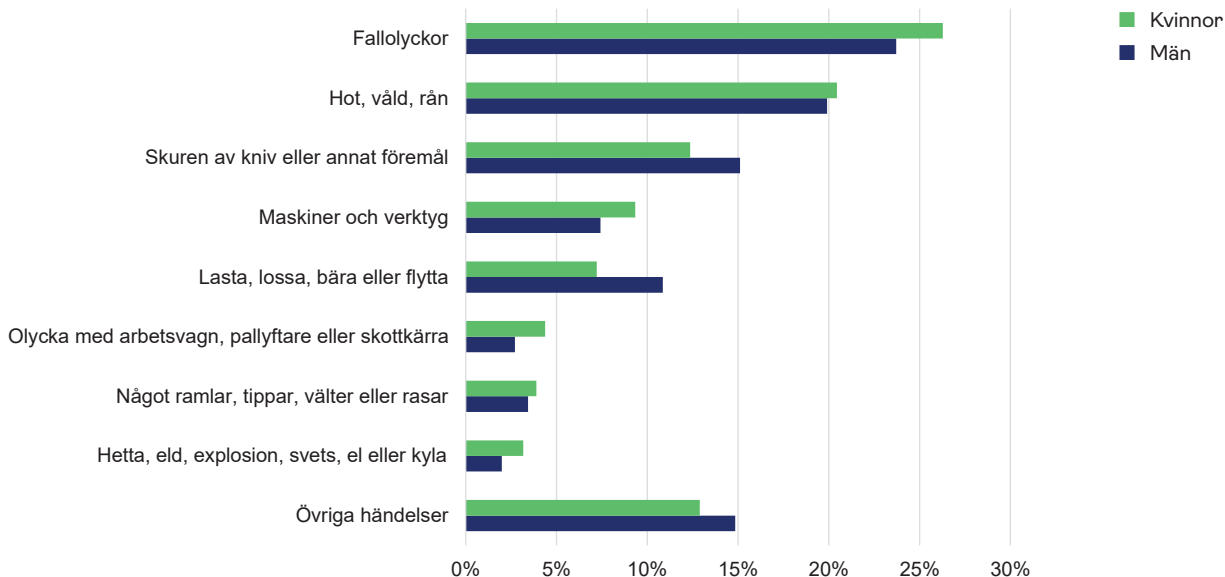
Diagram 4 och 5 visar de vanligaste typerna av händelser som har orsakat allvarliga arbetsolycksfall 2015–2021 inom handel respektive restaurang. På följande sidor ges också exempel på händelseförlopp som har orsakat allvarliga arbetsolycksfall.

Den vanligaste olyckan inom handel är, som för hela arbetsmarknaden, en *fallolycka* (25%). Det gäller både kvinnor och män. Det vanligaste är att man ramlar i

samma nivå inomhus, och kan exempelvis bero på att man snubblar över något som ligger på golvet eller på att golvet är halt. Den näst vanligast olyckstypen är *hot, våld, rån* (20%) där rån utgör tre av fyra olyckor. Där-efter följer *skuren av kniv eller annat föremål* (13%) och *maskiner och verktyg* (9%), olyckstyper som yngre har högre risk för än äldre. Ett vanligt scenario är att man skär sig på en kniv eller en skärmaskin i charkdisken.

Diagram 4

Vanliga orsaker till allvarliga arbetsolycksfall för försäljare inom handel, m.m., 2015–2021. Kvinnor och män.

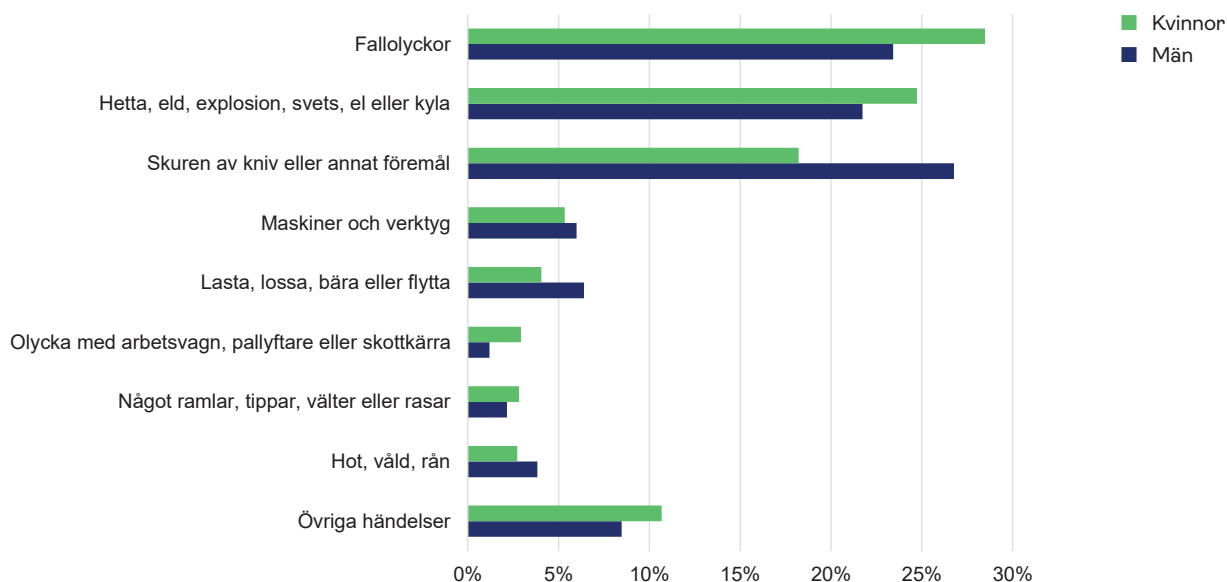

Inom restaurang är de vanligaste orsakerna till allvarliga arbetsolycksfall *fallolyckor* (27%), *hetta, eld, explosion, svets, el eller kyla* (24%) och *skuren av kniv eller annat föremål* (22%). För kvinnor är det vanligast att man skadar sig vid ett fall, och för män att man skär sig på en kniv eller ett annat föremål. Skärskador med kniv

inträffar ofta vid matlagning. Andra olyckor som leder till skärskador inom restaurang orsakas till exempel av glasskärvor eller konservburkar. Olyckskategorin *hetta, eld, explosion, svets, el eller kyla* innebär oftast att den skadade har bränt sig på något i samband med matlagning.

Diagram 5

Vanliga orsaker till allvarliga arbetsolycksfall för restaurang- och storsköksarbete, 2015–2021. Kvinnor och män.

Inom handel och restaurang är det vanligare än inom andra yrkesgrupper att **hot, våld, rån** respektive **hetta, eld, explosion, svets, el eller kyla** är orsaken till ett allvarligt arbetsolycksfall. Mer om detta går att läsa i följande avsnitt.

Hot, våld och rån

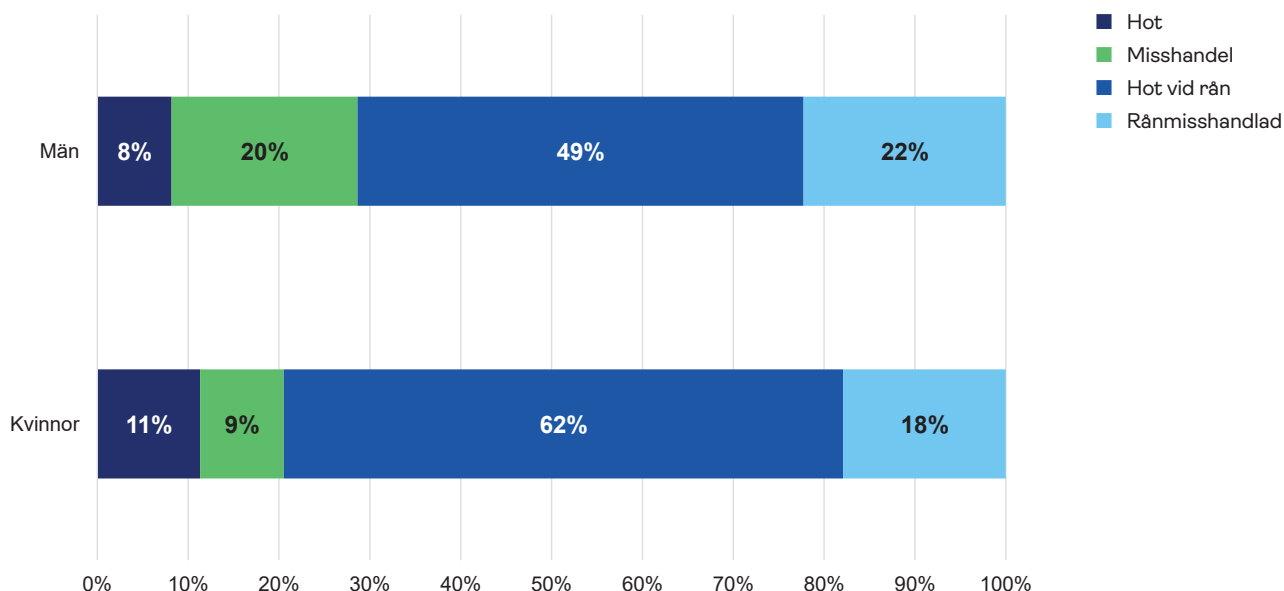
Som vi kan se i **diagram 4** är *hot, våld, rån* en vanlig orsak till allvarliga arbetsolycksfall i yrkesgruppen *försäljare inom handel, m.m.*

Kategorin rån innehåller endast ärenden där olycksbeskrivningen tydligt visar att den drabbade utsatts för rån, stöld eller snatteri. Det innebär att vi inte kan fånga upp situationer som egentligen var ett rån utifrån en beskrivning av endast hot eller våld. I rapporten är siffrorna för kategorin rån därför något underskattade och siffrorna för kategorin hot och våld något över-skattade. Man kan se en minskning av antalet rån sedan 2017. Vi tolkar det som en effekt av minskad kontant-hantering i handeln.

För att utröna vad som är den bakomliggande orsaken till en hög risk för hot och våld inom yrkesgruppen *försäljare inom handel, m.m.*, ser vi i **diagram 6** att den vanligaste bakomliggande orsaken för kvinnor och män är att de blir *hotade vid rån* på jobbet. Denna händelsetyp står för 62 procent av hot och våld-olyckorna för kvinnor respektive 49 procent för män. Dessa hot är oftast pistolhot, hot med tillhyggen, som exempelvis yxa eller kniv, eller hot om fysisk misshandel vid rån. Förutom *hot vid rån* är det vanligt med *rånmisshandel*. För kvinnor utgör detta 18 procent av alla hot och våld-händelser och för män 22 procent. Det är främst fysiskt våld och därefter hot och våld med knivar och andra tillhyggen.

Diagram 6

De vanligaste orsakerna vid händelsetypen hot, våld, rån för försäljare inom handel, m.m., uppdelat på kvinnor och män under perioden 2015–2021.

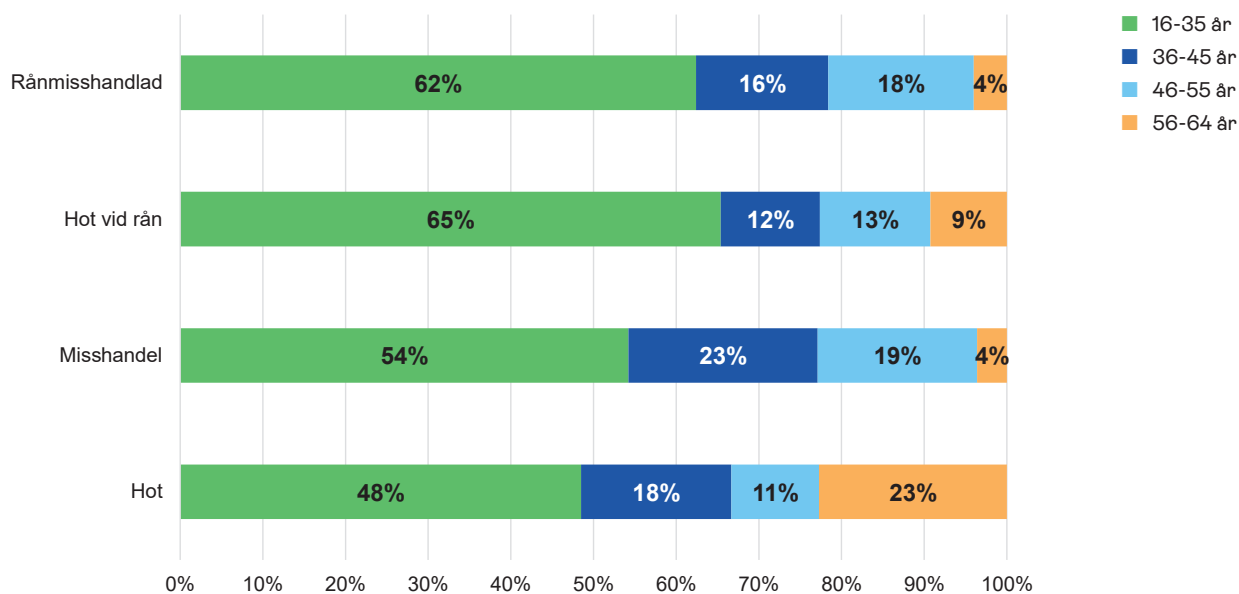

Försäljare inom handel m.m. skiljer sig från andra yrkesgrupper eftersom hot och våld-olyckorna drabbar de yngsta. Som vi ser i **diagram 7** drabbade 61 procent av hot och våld-olyckorna i yrkesgruppen en person i åldern 16–35 år. På hela arbetsmarknaden drabbade

36 procent av hot och våld-olyckorna denna åldersgrupp. Den vanligaste bakomliggande orsaken vid en hot och våld-olycka i åldersgruppen 16–35 år att bli *hotad vid rån* och näst vanligast är *rånmisshandel*.

Diagram 7

De vanligaste orsakerna vid händelsetypen hot, våld, rån för försäljare inom handel m.m., uppdelat på åldersgrupp under perioden 2015–2021.

Brännskador

Som vi har beskrivit i **diagram 5** är *hetta, eld, explosion, svets, el eller kyla* en vanlig orsak till en allvarlig arbetsolycka i yrkesgruppen *restaurang- och storköksarbete*. Olyckstypen utgjorde 24 procent av yrkesgruppens samtliga arbetsolyckor och kommer i detta avsnitt att benämnas som *brännskador*. *Brännskador* orsakas till största del av vattenånga, varm olja, stekbord eller ugn, vilket redovisas i **diagram 8**. Vad som är den bakomliggande olycksorsaken skiljer sig däremot mellan kvinnor och män.

Vattenånga är den främsta bakomliggande orsaken till en brännskada för kvinnor, nära varannan arbetsolycka för kvinnor orsakas av vattenånga. För män utgör denna olyckstyp endast 22 procent av samtliga *brännskador*. Det är främst vattenånga från kokande vatten i grytor, ugn eller stekbord som orsakar brännskadorna, men det kan också vara att man spiller kokande vatten på sin hand, arm eller fot.

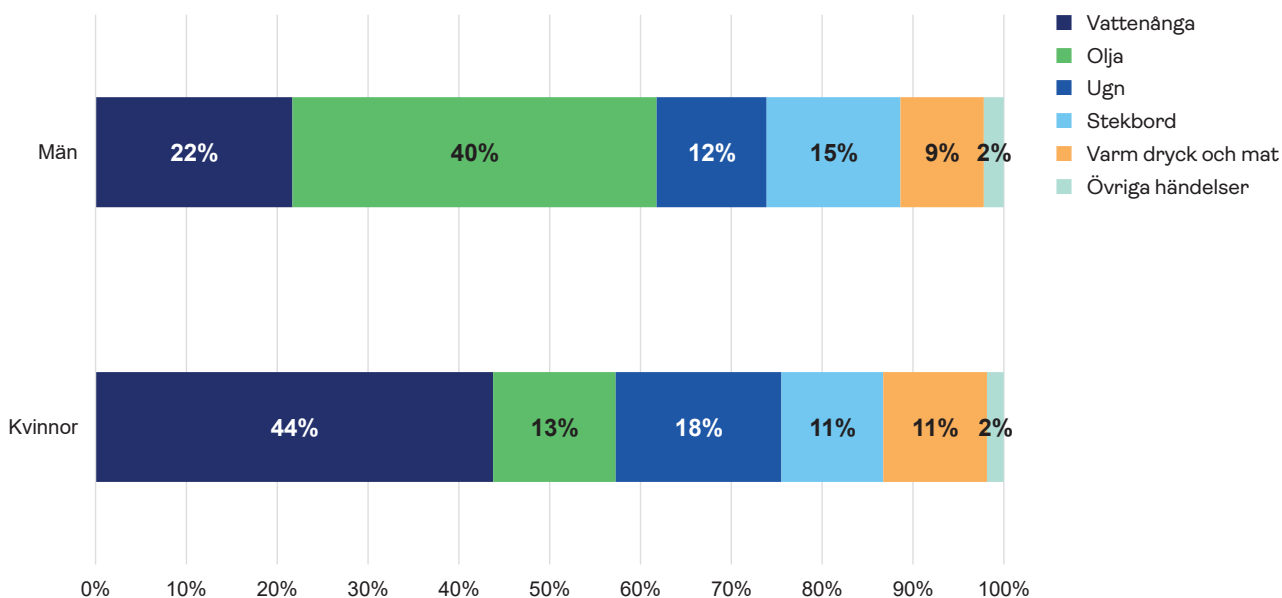
För män är den främsta bakomliggande orsaken för en brännskada att få varm olja på sig, vilket utgör 40 procent av alla *brännskador*. För kvinnor utgör denna olyckstyp endast 13 procent av samtliga *brännskador*. Denna typ av olycka inträffar ofta när man friterar mat, exempelvis pommes frites.

Brännskador inom kategorin *ugn* orsakas främst av heta plåtar som man tar ut från ugnen, men även i samband med att man grillar till exempel hamburgare.

Arbetsolycksfallen vid stekbord beror oftast på att man bränner sig på själva stekbordet, men kan även bero på att man bränner sig på stekpannor och grytor. Mat och dryck kan också orsaka brännskador, man kan exempelvis spilla hett kaffe eller varma ostar som vid hög värme beskrivs som exploderande fettbomber som orsakar brännskador.

Diagram 8

De vanligaste orsakerna vid händelsetypen hetta, eld, explosion, svets, el eller kyla för restaurang- och storköksarbete, uppdelat på kvinnor och män under perioden 2015–2021.

Åldersberoende risk, efter händelsetyp

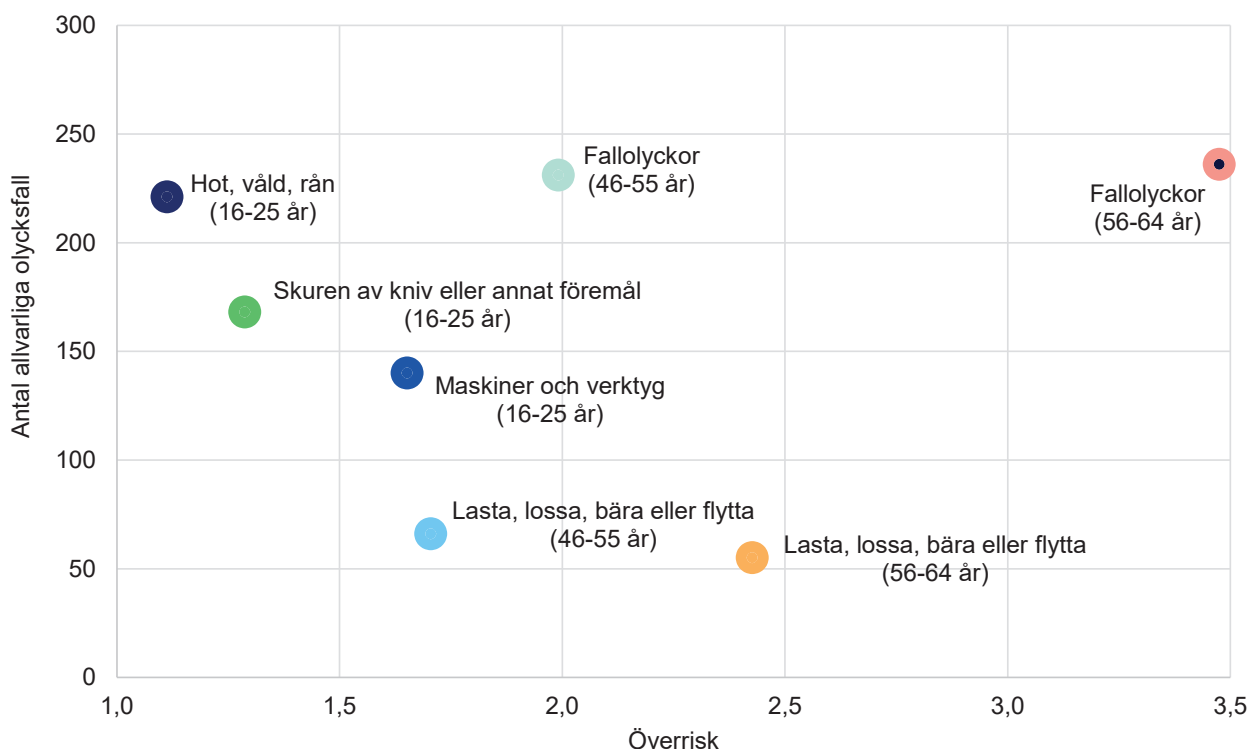
Inom handel och restaurang är det de två äldsta åldersgrupperna som har högst risk att drabbas av ett allvarligt arbetsolycksfall, oavsett orsak till olyckan. Det finns dock skillnader mellan olika åldersgrupper när det gäller risken för olika typer av olyckor. Detta illustreras i **diagram 9** och **10** i form av överrisk.

Överrisken beskriver en åldersgrupps risk (antal olyckor per 1 000 sysselsatta) för en specifik händelsetyp i förhållande till genomsnittsrisk för samma händelsetyp för samtliga åldersgrupper. Genomsnittsrisk är 1. När en åldersgrupp har ett värde över 1 för en händelsetyp, tolkas det som att gruppen har en överrisk för den händelsetypen.

Inom handel är risken för olyckor där man skär sig på något och olyckor med *maskiner och verktyg* som högst i den yngsta åldersgruppen och avtar sedan med åldern. **Diagram 9** visar att 16–25-åringar har 1,3 respektive 1,7 gånger högre risk att drabbas av dessa olyckor än genomsnittet för samtliga åldersgrupper inom handel. Även risken för *hot, våld, rån* är något högre i den yngsta åldersgruppen jämfört med genomsnittet (1,1). När det gäller olyckor där man *lastar, lossar, bär eller flyttar saker* och *fallolyckor* är risken däremot lägst i den yngsta åldersgruppen och ökar med stigande ålder. 46–55-åringar har 1,7 gånger högre risk för olyckor av typen *lasta, lossa, bära eller flytta* och 2,0 gånger högre risk för *fallolyckor* än genomsnittet för handel. Motsvarande siffror för 56–64-åringar är 2,4 respektive 3,5 gånger högre risk.

Diagram 9

Överrisk att drabbas av ett allvarligt arbetsolycksfall per åldersgrupp och händelsetyp för försäljare inom handel, m.m., 2015–2021. Kvinnor och män.

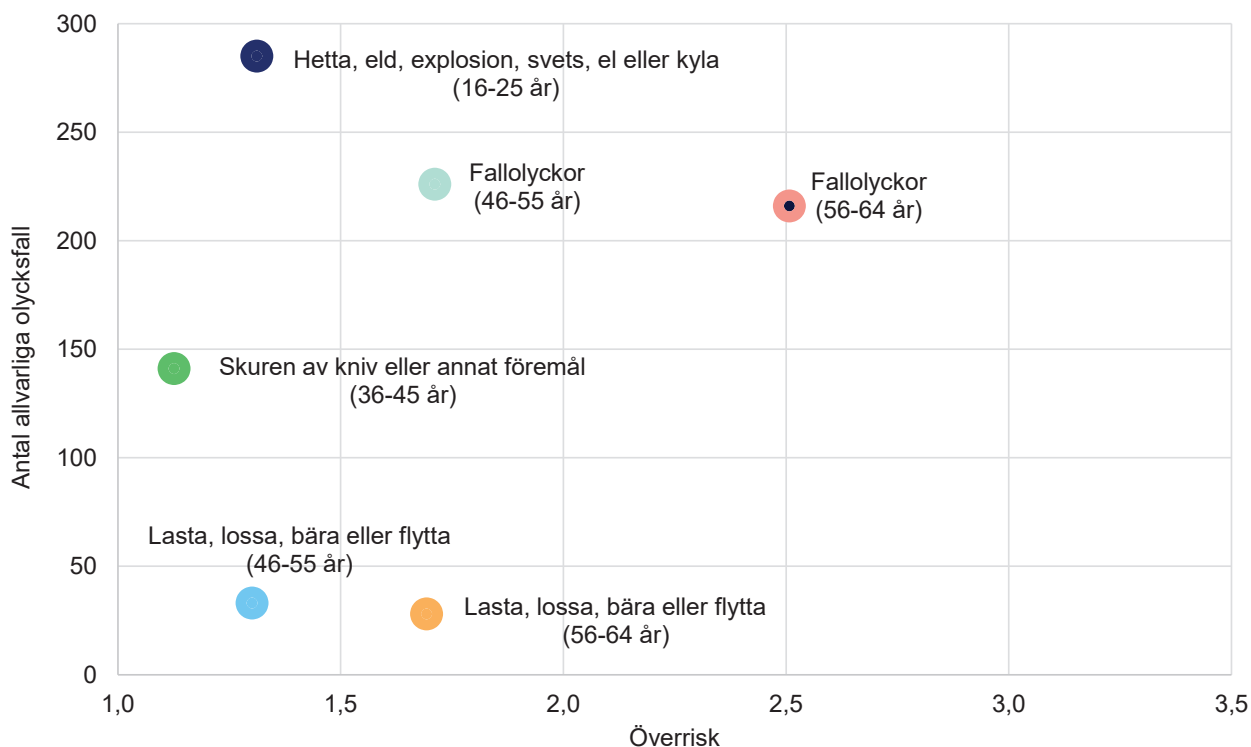
Inom restaurang skiljer sig inte risken för olika typer av olyckor lika mycket åt mellan åldersgrupper som inom handel, men det finns fortfarande skillnader. **Diagram 10** visar att 16–25-åringar har 1,3 gånger högre risk att drabbas av olyckor orsakade av *hetta, eld, explosion, svets, el eller kyla* än genomsnittet för samtliga åldersgrupper inom restaurang. Risken för olyckor där man skär sig på något är ungefär lika hög för samtliga åldersgrupper utom för den äldsta, 36–45-åringar har 1,1 gånger högre risk än genomsnittet, medan 56–64-åringar har 0,6 gånger lägre risk. Även inom restaurang ökar risken för olyckor av typen *lasta, lossa, bära eller flytta* och *fallolyckor*

med åldern. 46–55-åringar har 1,3 respektive 1,7 gånger högre risk för olyckstyperna jämfört med genomsnittet för restaurang. Motsvarande siffror för 56–64-åringar är 1,7 respektive 2,5.

Skillnader i över- och underrisk mellan de olika åldersgrupperna beror troligtvis på att arbetsuppgifterna för olika åldersgrupper inom samma yrkeskategori skiljer sig åt samt att vissa typer av olyckor orsakar skador som oftare orsakar medicinsk invaliditet hos äldre åldersgrupper än hos yngre.

Diagram 10

Överrisk att drabbas av ett allvarligt arbetsolycksfall per åldersgrupp och händelsetyp för restaurang- och storköksarbete, 2015–2021. Kvinnor och män.

Exempel på händelseförlopp

Försäljare inom handel, m.m.

"Tog in en skylt vid stängning och snubblade på mattan."

Kvinna
Butikssäljare, fackhandel

Diagnos
Distorsion i fotled

Skadeallvar
Medicinsk invaliditet

"Kollade datum och frontade varor. Klev på en pastej och föll bakåt. Tog emot mig med vänster arm."

Kvinna
Butikssäljare, dagligvaror

Diagnos
Fraktur på nedre delen av radius

Skadeallvar
Sjukskriven >30 dagar

"Blev utsatt för ett pistolrån när jag expederade kunder i butiken. Rånaren tvingade mig och min kollega att öppna kassaskåpet och tömma det på vår växelkassa."

Man
Säljande butikschefer och avdelningschefer i butik

Diagnos
Akut stressreaktion

Skadeallvar
Sjukskriven >30 dagar

"Jag skar upp kartong med kartongkniv. Tummen kom i vägen och skadades."

Kvinna
Butikssäljare, fackhandel

Diagnos
Sårskada på handled och hand med ospecificerad lokalisation

Skadeallvar
Medicinsk invaliditet

"Jag använde en skärmaskin och skar kött i bitar. Jag hade handskar på mig när fingret kom för nära maskinen och jag skar upp fingret."

Man
Butikssäljare, dagligvaror

Diagnos
Sårskada på finger (fingrar) utan skada på nagel

Skadeallvar
Medicinsk invaliditet

"Två
maskerade
män kom in
i butiken och
hotade till sig
cigaretter och
snus."

Kvinna
Kassapersonal, m.fl.

Diagnos
Reaktion på svår stress,
ospecificerad

Skadeallvar
Sjukskriven >30 dagar

Exempel på händelseförlopp

Restaurang- och storköksarbete

"Jag städade golvet från olja. Halkade och ramlade."

Man
Restaurang- och köksbiträden, m.fl.

Diagnos
Kontusion på nedre delen av ryggen och bäckenet

Skadeallvar
Sjukskriven >30 dagar

"Jag halkade på en isfläck när jag gick ut med sopor. Bröt min handled"

Kvinna
Kockar och kallskänkor

Diagnos
Fraktur på nedre delen av radius

Skadeallvar
Medicinsk invaliditet

"Plockade ut ett bläck ur ugnen. Bläcket fastnade i ugnspåret och baconfettet skvalpade över på min vänstra underarm."

Man
Restaurang- och köksbiträden, m.fl.

Diagnos
Brännskada av ospecificerad grad på skuldra och övre extremitet utom handled och hand

Skadeallvar
Sjukskriven >30 dagar

"Jag skulle ställa upp termosen på bänken så att gästerna kunde ta kaffe. Termosen gled ur mina händer och allt varmt kaffe spilldes över min vänstra arm."

Kvinna
Restaurang- och köksbiträden, m.fl.

Diagnos
Brännskada på ospecificerad kroppsregion av ospecificerad grad

Skadeallvar
Sjukskriven >30 dagar

"Jag putsade vinglas. Ett glas ramlade från bardisken. Jag sträckte mig efter glaset som splitt-rats mot bardisken i fallet."

Kvinna
Hovmästare och servitörer

Diagnos
Sårskada på handled och hand med ospecificerad lokalisation

Skadeallvar
Medicinsk invaliditet

"Jag höll på att
hacka grönsaker
och så skar jag
mig i fingret."

Man
Kockar och kallskänkor

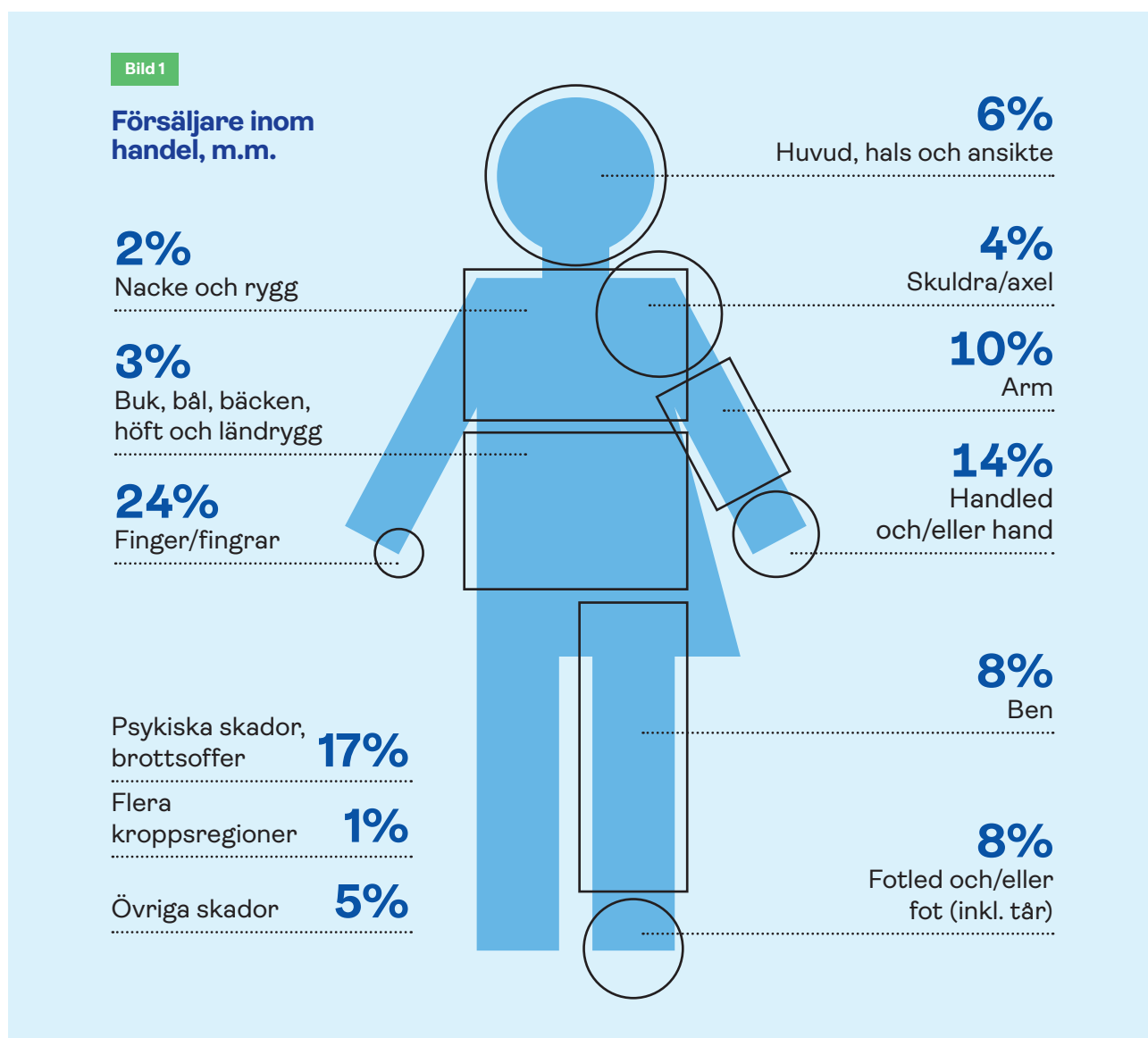
Diagnos
Sårskada på finger (fingrar)
utan skada på nagel

Skadeallvar
Medicinsk invaliditet

Var på kroppen sker skadorna?

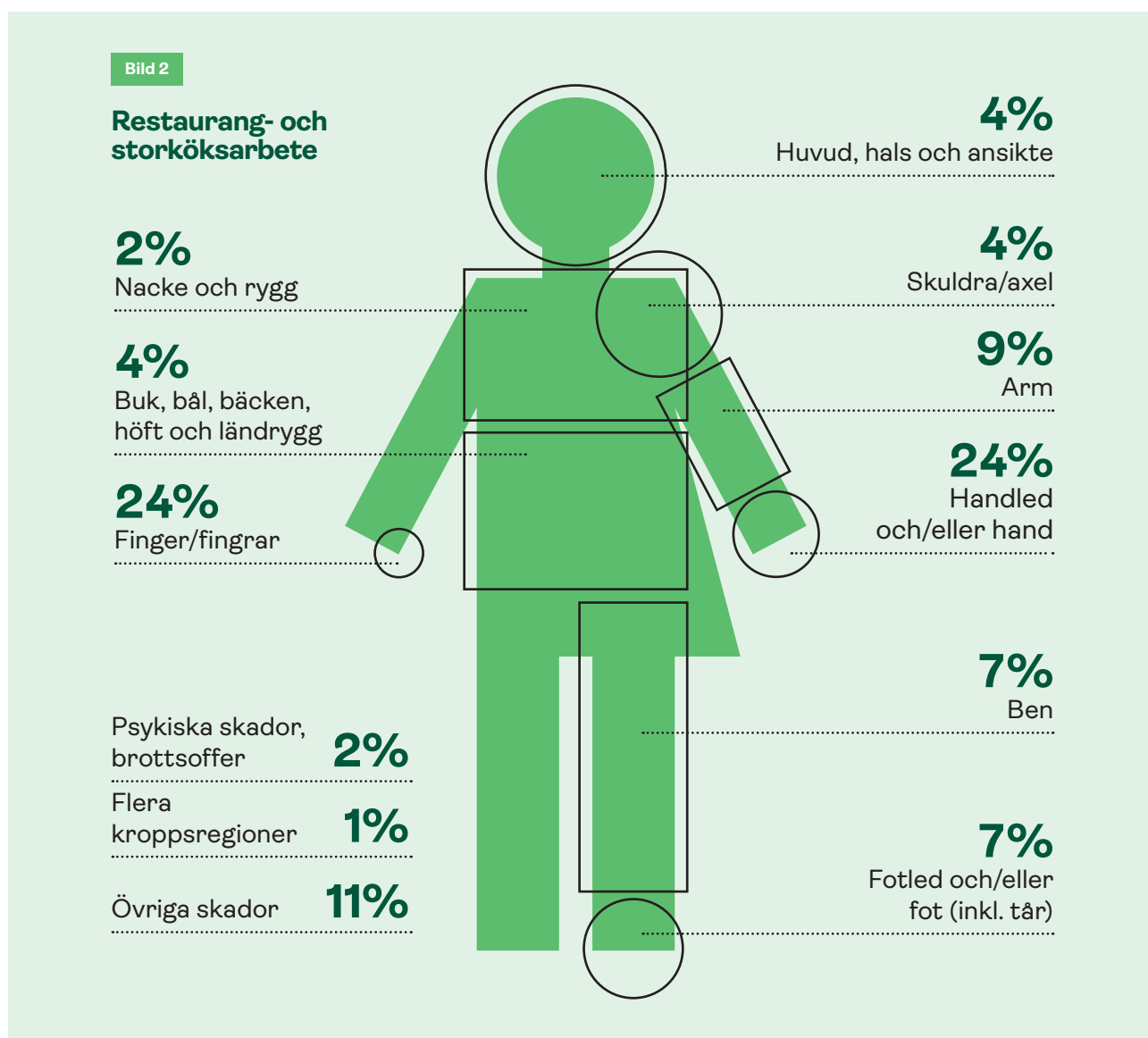
Bild 1 och 2 visar i procent (av det totala antalet allvarliga arbetsolycksfall) var på kroppen som skadorna har skett vid allvarliga arbetsolycksfall 2015–2021 för handel och restaurang. Det finns inga större skillnader mellan könen i vilka kroppsdelar som skadas.

Inom handel är det vanligt med handskador (skador i finger, fingrar, hand eller handled) vid ett allvarligt arbetsolycksfall, vilka tillsammans stod för fyra av tio skador. Handskador uppkommer ofta då man skär sig på kniv eller annat föremål, vid olyckor med maskiner och verktyg eller när man lastar, lossar, bär eller flyttar saker. Det är också vanligt med psykiska skador, brottsoffer, som ofta beror på stressreaktioner till följd av hot, våld, rån.

Inom restaurang står handskadorna för hälften av skadorna. Skador i fingrarna beror på att man skär sig på kniv eller annat föremål eller på olyckor med *maskiner och verktyg*. Skador i hand och handled beror också till stor del på skärolyckor, men främst på brännskador till följd av *hetta, eld, explosion, svets, el eller kyla*. Den stora andelen övriga skador utgörs främst av brännskador på ospecificerade kroppsdelar.

Skadorna på arm, fot och fotled och ben beror ofta på fallolyckor. Det gäller både handel och restaurang.

Arbets- sjukdomar

inom handel
och restaurang

I detta avsnitt redovisas statistik över godkända arbetsjukdomar för handel och restaurang. Arbetsjukdomarna som redovisas har godkänts enligt villkoren för Trygghetsförsäkringen vid arbetsskada, TFA, TFA-KL och PSA.

För att Afa Försäkring ska kunna pröva en arbetsjukdom krävs att besvären har kvarstått i minst 180 dagar och att sjukdomen är godkänd av Försäkringskassan som arbetsskada eller finns med på ILO-förteckningen över arbetsjukdomar.⁴

Antalet godkända arbetsjukdomar är underskattat, då en arbetsjukdom kan visa sig flera år efter att en person har exponerats för skadlig inverkan i arbetet. En relativt stor andel anmälningar kommer in flera år efter det att skadan visat sig. Det gör statistiken svårtolkad.

Hittills har 36 respektive 34 arbetsjukdomar med visandeår 2015–2021 godkänts för anställda inom handel och restaurang.⁵ Det motsvarar tillsammans två procent av det totala antalet godkända arbetsjukdomar för perioden. Inom både handel och restaurang stod kvinnor för drygt sex av tio godkända arbetsjukdomar.

De vanligaste diagnoserna vid arbetsjukdom inom handel och restaurang var *skelettets och rörelseorganens sjukdomar* och *hudens sjukdomar*. För handel var även *psykiska sjukdomar och syndrom* en vanlig orsak till arbetsjukdom. *Hudens sjukdomar* finns med på ILO-listan och kan därmed prövas direkt av Afa Försäkring. *Skelettets och rörelseorganens sjukdomar* och *psykiska sjukdomar och syndrom* finns däremot inte med på ILO-listan, vilket innebär att ärendena har godkänts av Försäkringskassan innan de har kunnat prövas av Afa Försäkring.

Fakta om arbetsjukdomar

En arbetsjukdom är en sjukdom som orsakats av att en person har utsatts för skadlig inverkan i arbetet. Med skadlig inverkan i arbetet menas att det finns något i arbetsmiljön som påverkar den fysiska eller psykiska hälsan ogynnsamt. Det kan exempelvis vara:

- tungt arbete eller olämpliga arbetsställningar som kan orsaka rygg- eller ledbesvär
- ensidigt arbete som kan orsaka muskel- och senskador
- farliga ämnen som kan orsaka eksem, allergier, luftvägsbesvär och cancer
- psykiskt påfrestande arbetsförhållanden som kan orsaka psykiska besvär eller psykosomatiska sjukdomar, till exempel magsår eller hjärtbesvär
- vibrationer som kan skada blodkärl, nerver och leder
- buller som kan orsaka hörselskador

⁴ ILO är FN:s fackorgan för arbetslivsfrågor

⁵ Med visandeår menar vi det år som sjukdomen först visat sig. En arbetsjukdom anses ha visat sig vid första läkarbesöket eller första dagen med sjukfrånvaro med anledning av skadan.

Långvarig sjuk- frånvaro

inom handel
och restaurang

I detta avsnitt redovisas statistik över långvarig sjukfrånvaro inom handel och restaurang. Sjukfallen som redovisas har ersatts av antingen avtalsgruppsjukförsäkringen för privatanställda arbetare, AGS eller avtalsgruppsjukförsäkringen för anställda inom kommuner och regioner, AGS-KL. Sjukfallen har blivit mer än 90 dagar långa eller lett till beviljad månadsersättning.

Långvarig sjukfrånvaro redovisas i denna rapport för tre grupper. För avtalsområde Svenskt Näringsliv/LO redovisas statistik för yrkesgrupperna *försäljare inom handel, m.m.* och *restaurang- och storköksarbete*. För kommuner och regioner redovisas statistik för *restaurang- och storköksarbete*.

Tabell 3–5 redovisar antal långa sjukfall i de tre grupperna uppdelat på kön. Då antalet sysselsatta skiljer sig åt mellan yrkesgrupperna och mellan kvinnor och män behöver antalet långa sjukfall sättas i relation till sysselsättningen, vilket görs i följande avsnitt.

Tabell 3

Antal långa sjukfall för försäljare inom handel, m.m., per kön 2015–2021. Svenskt Näringsliv/LO.

	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021
Kvinnor	3 400	3 172	2 631	2 548	2 219	2 135	2 066
Män	750	695	577	560	535	453	493
Total	4 150	3 867	3 208	3 108	2 754	2 588	2 559

Avläst 2022-12-31.

Tabell 4

Antal långa sjukfall för restaurang och storköksarbete, per kön 2015–2021. Svenskt Näringsliv/LO.

	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021
Kvinnor	939	838	723	659	579	448	388
Män	405	378	313	292	259	240	199
Total	1 344	1 216	1 036	951	838	688	587

Avläst 2022-12-31.

Tabell 5

Antal långa sjukfall för restaurang- och storköksarbete, per kön 2015–2021. Kommuner och regioner.

	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021
Kvinnor	1 110	1 066	934	922	801	721	780
Män	82	94	87	85	70	84	72
Total	1 192	1 160	1 021	1 007	871	805	852

Avläst 2022-12-31.

Risk för långvarig sjukfrånvaro över tid

I **tabell 6** redovisas antalet nya långa sjukfall per 1 000 sysselsatta över tid, även kallat risk⁶ för långvarig sjukfrånvaro, för privatanställda män och kvinnor inom handel och restaurang. Som jämförelse finns även risken för samtliga privatanställda arbetare med i tabellen.

Risken för långvarig sjukfrånvaro har minskat mellan 2015 och 2020, både inom handel och restaurang och inom hela avtalsområdet. För 2021 ökade risken för män inom handeln samt för privata arbetare generellt.

Tabell 6

Risk för långvarig sjukfrånvaro 2015–2021. Svenskt Näringsliv/LO.

	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021
Försäljare inom handel, m.m. Kvinnor.	21,9	20,4	17,2	16,7	14,0	14,4	14,3
Restaurang- och storköksarbete. Kvinnor.	15,0	14,4	12,3	11,0	9,6	8,7	7,7
Samtliga privata arbetare. Kvinnor.	32,0	30,2	25,8	24,9	22,3	22,0	23,2
Försäljare inom handel, m.m. Män.	8,0	7,4	6,2	5,9	5,7	5,1	5,7
Restaurang- och storköksarbete. Män.	7,6	7,0	5,3	4,9	4,2	4,5	3,7
Samtliga privata arbetare. Män.	20,2	19,2	16,5	16,0	15,3	15,2	15,6

Inom den privata sektorn har handel och restaurang lägre risk för långvarig sjukfrånvaro än den totala risken för samtliga privata arbetare. En förklaring till det är att det är många unga som arbetar inom handel och restaurang. Som vi ska se i kommande avsnitt har yngre betydligt lägre risk för långvarig sjukfrånvaro än äldre.

Överrepresentationen av unga gäller inte för *restaurang och storköksarbete* i kommuner och regioner. Denna yrkesgrupp har istället en lägre andel unga än samtliga inom kommuner och regioner och något högre risk. Risken för denna grupp redovisas i **tabell 7**.

Skillnaderna i ålderssammansättning illustreras i **diagram 11**.

Tabell 7

Tabell 7. Risk för långvarig sjukfrånvaro 2015–2021. Kommuner och regioner.

	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021
Restaurang- och storköksarbete. Kvinnor.	37,2	36,7	32,4	32,9	29	26,9	30,4
Samtliga kvinnor inom kommuner och regioner.	36,2	34,5	30,2	29,2	27,1	26,3	27,2
Restaurang- och storköksarbete. Män.	16,4	18,3	15,3	14,1	11,4	13,6	12,1
Samtliga män inom kommuner och regioner.	16,3	14,5	12,7	11,8	11,2	10,7	11,4

⁶ Risken för varje skadeår är avläst 31 december året efter att sjukfallet startade.

Diagram 11

Ålderssammansättning för sysselsatta 2021. Kvinnor och män.

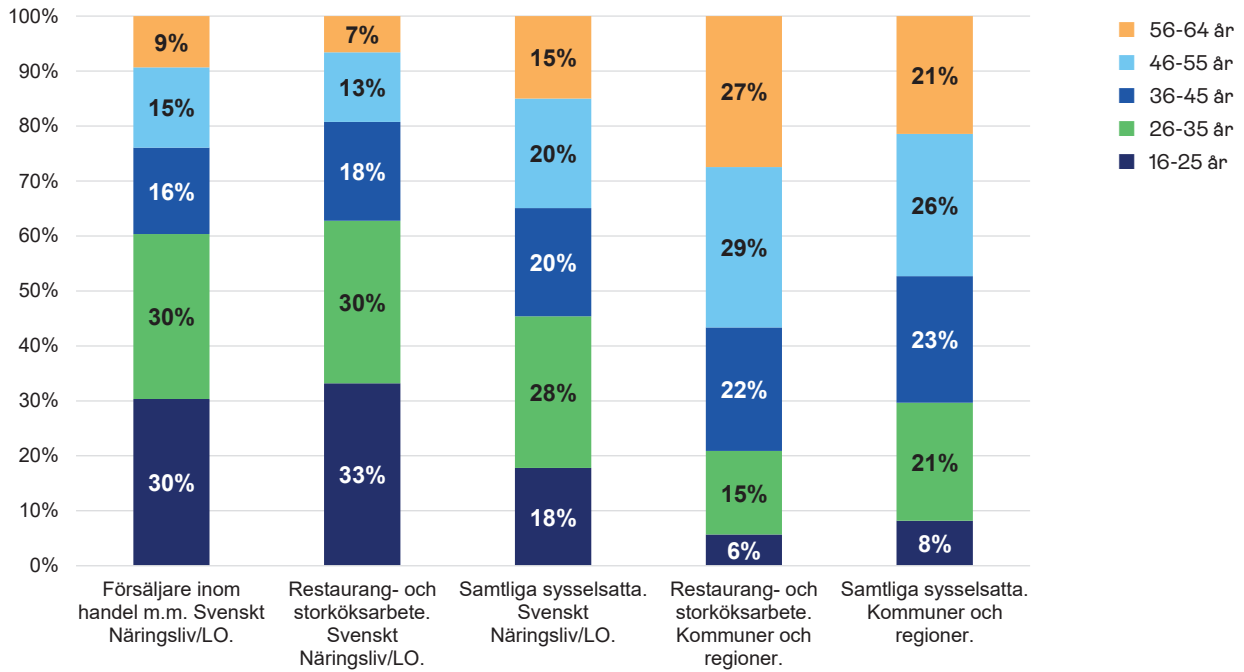

Foto: Maakot, Johnér Bildbyrå

Risk för långvarig sjukfrånvaro över tid per åldersgrupp

Risken för långvarig sjukfrånvaro ökar generellt med åldern och som **diagram 12-14** visar är handel och restaurang inget undantag. Åldersgruppen 56-64 år har högre risk för långvarig sjukfrånvaro än övriga åldersgrupper. Trenden har över lag varit svagt nedåtgående de senaste åren, med en uppgång 2021 för vissa ålders- och yrkesgrupper. Covid-19 hade viss effekt på risken för långvarig sjukfrånvaro 2020 och 2021, men påverkade framför allt den kortvariga sjukfrånvaron.

Diagrammen visar risken för både kvinnor och män sammantaget. Med något enstaka undantag har kvinnor klart högre risk än män inom samma yrkesgrupp och åldersgrupp.

Inom *restaurang- och storköksarbete* inom Kommuner och regioner är åldersgruppen 16-25 år för liten för att långa sjukfall ska kunna redovisas.

Risken för långvarig sjukfrånvaro har över lag minskat sedan 2015. För de åldersgrupper där risken ökat 2021, exempelvis *försäljare inom handel, m.m. 56-64 år*, är huvudförklaringen fler sjukfall med psykisk eller muskuloskeletal diagnos. I följande avsnitt beskrivs diagnosfördelningen vid långa sjukfall närmare.

Diagram 12

Risk för långvarig sjukfrånvaro per åldersgrupp 2015-2021. Försäljare inom handel, m.m. Kvinnor och män, Svenskt Näringsliv/LO.

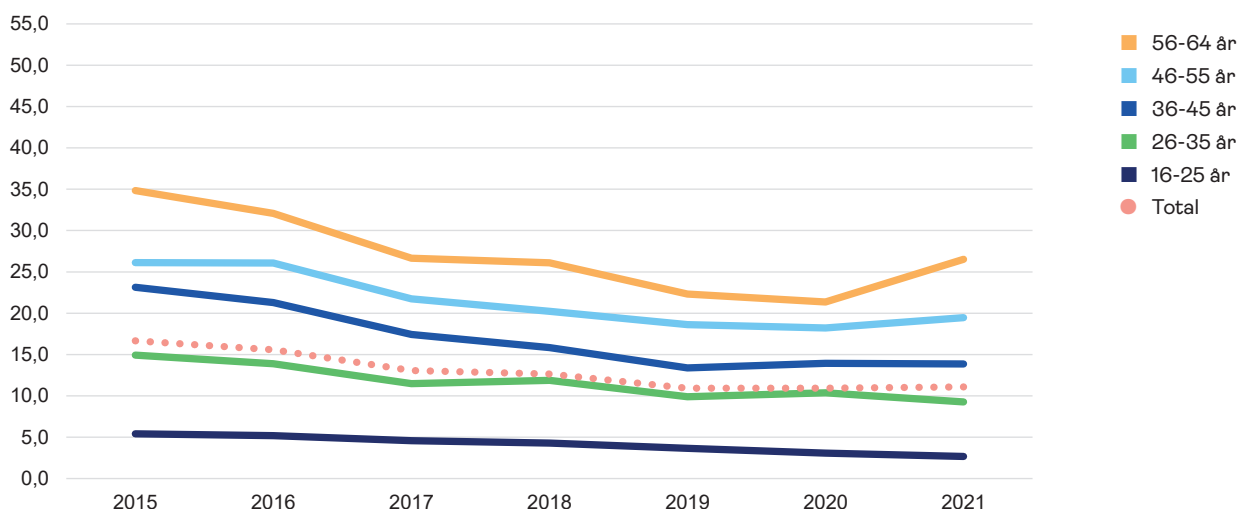

Diagram 13

Risk för långvarig sjukfrånvaro per åldersgrupp 2015–2021.
Restaurang- och storköksarbete. Kvinnor och män, Svenskt Näringsliv/LO.

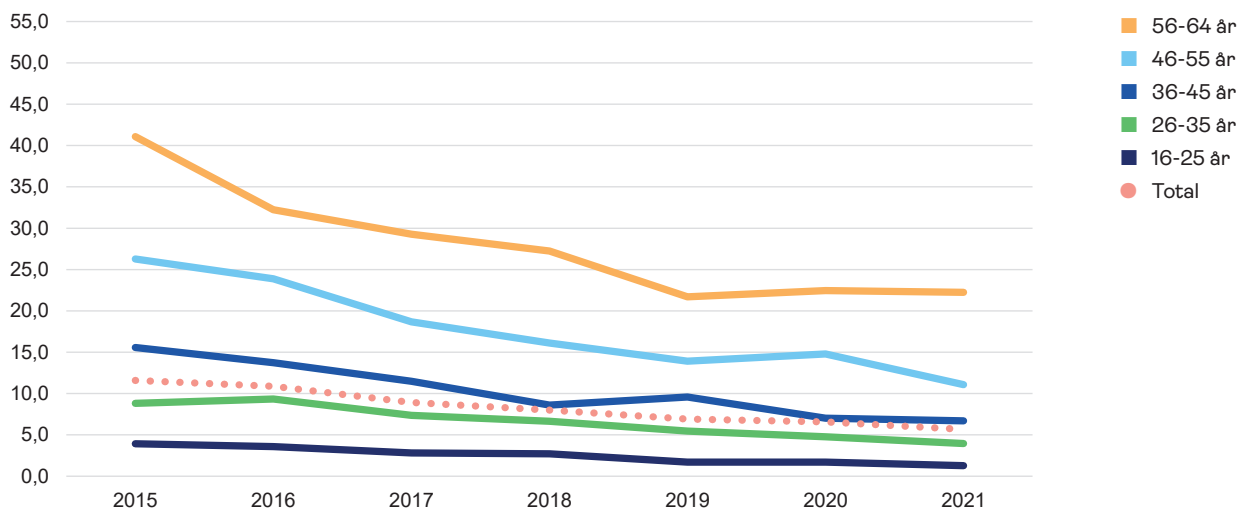
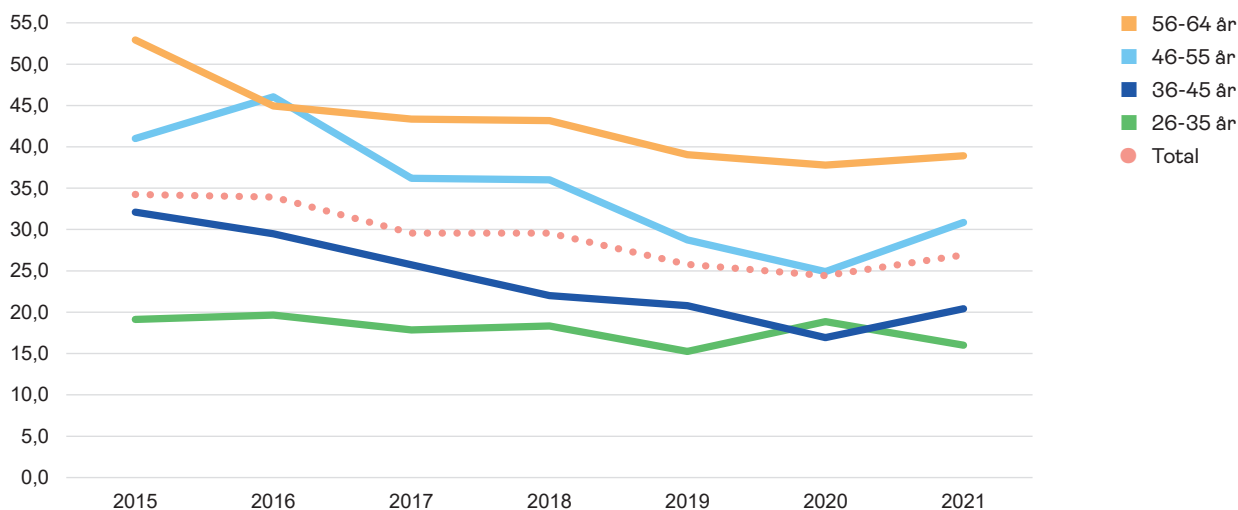

Diagram 14

Risk för långvarig sjukfrånvaro per åldersgrupp 2015–2021.
Restaurang- och storköksarbete. Kvinnor och män, Kommuner och regioner.

Vilka diagnoser orsakar långvarig sjukfrånvaro?

Diagram 15 och 16 visar de vanligaste diagnoserna vid långvarig sjukfrånvaro för handel och restaurang. Diagrammen avser 2020 och 2021, det vill säga de två första åren av covid-pandemin.

Majoriteten av den långa sjukfrånvaron inom handel och restaurang utgörs av *muskuloskeletal* diagnoser som ryggsjukdomar och reumatism, och *psykiska diagnoser*,

som depression, stressreaktioner och ångest. Tredje vanligast är diagnoskapitlet som innehåller skador vid olycksfall på fritiden (*skador, förgiftningar och vissa andra följder av yttre orsaker S00-T98*). Graviditetsrelaterade diagnoser är förhållandevis vanligt inom handel och restaurang i privat sektor, vilket kan förklaras av den höga andelen unga kvinnor.

Diagram 15

De vanligaste diagnoserna vid långvarig sjukfrånvaro med start 2020–2021. Kvinnor inom handel och restaurang.

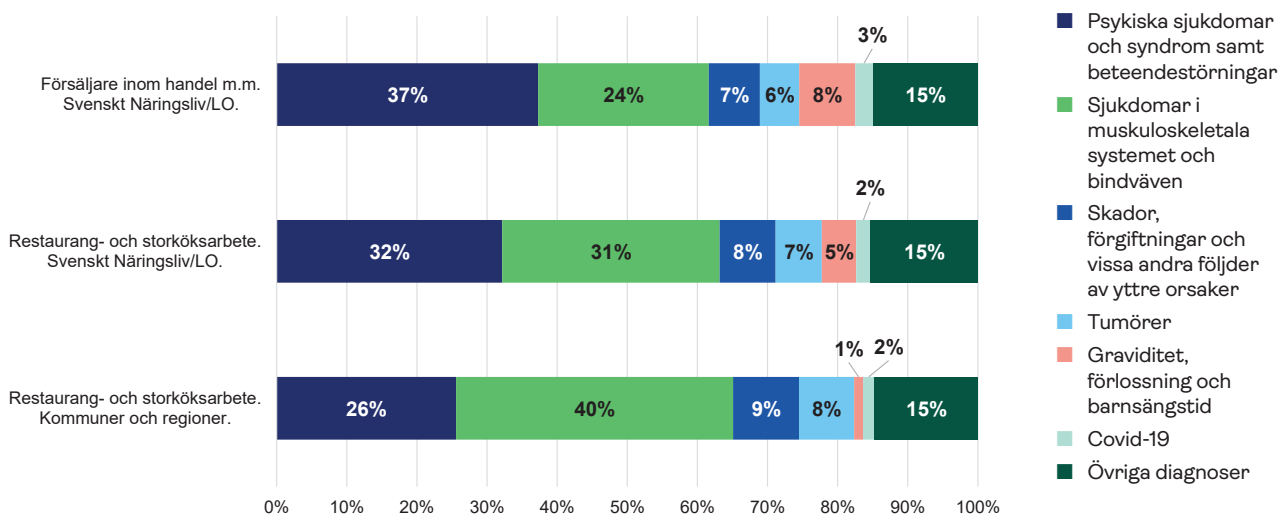
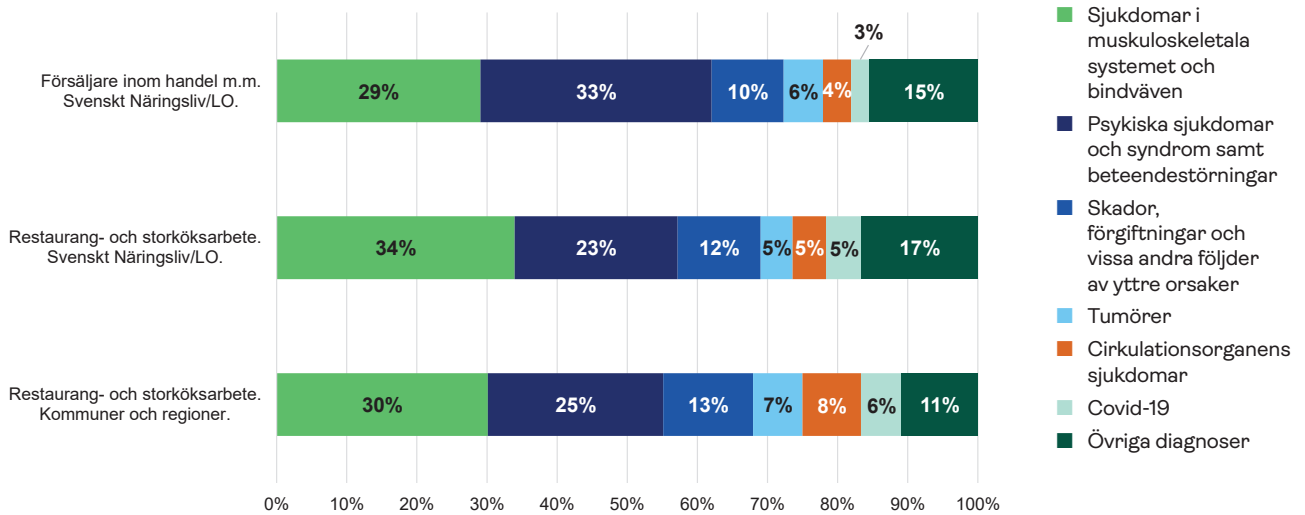

Diagram 16

**De vanligaste diagnoserna vid långvarig sjukfrånvaro med start 2020–2021.
Män inom handel och restaurang.**

De två vanligaste orsakerna till långvarig sjukfrånvaro är *psykiska* och *muskuloskeletal* diagnoser. Dessa två diagnoskapitel skiljer sig åt vad gäller vilka åldersgrupper som främst drabbas, vilket **diagram 17–19** visar. För

muskuloskeletal diagnoser ökar risken markant med åldern och åldersgruppen 56–64 år har den högsta risken. *Psykiska* diagnoser har inte denna tydliga koppling mellan stigande ålder och högre risk.

Diagram 17

Risk för långvarig sjukfrånvaro med psykisk eller muskuloskeletal diagnos per åldersgrupp, genomsnitt för 2019–2021. Kvinnor och män, försäljare inom handel, m.m. Svenskt Näringsliv/LO.

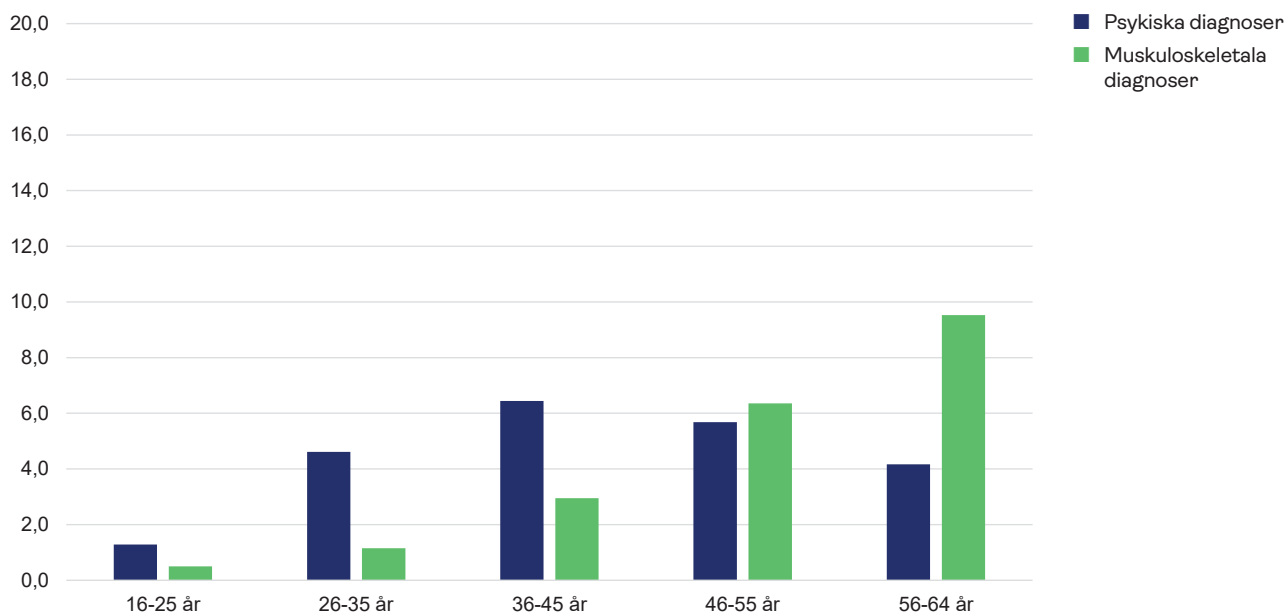

Diagram 18

Risk för långvarig sjukfrånvaro med psykisk eller muskuloskeletal diagnos per åldersgrupp, genomsnitt för 2019–2021. Kvinnor och män, restaurang- och storköksarbete, Svenskt Näringsliv/LO.

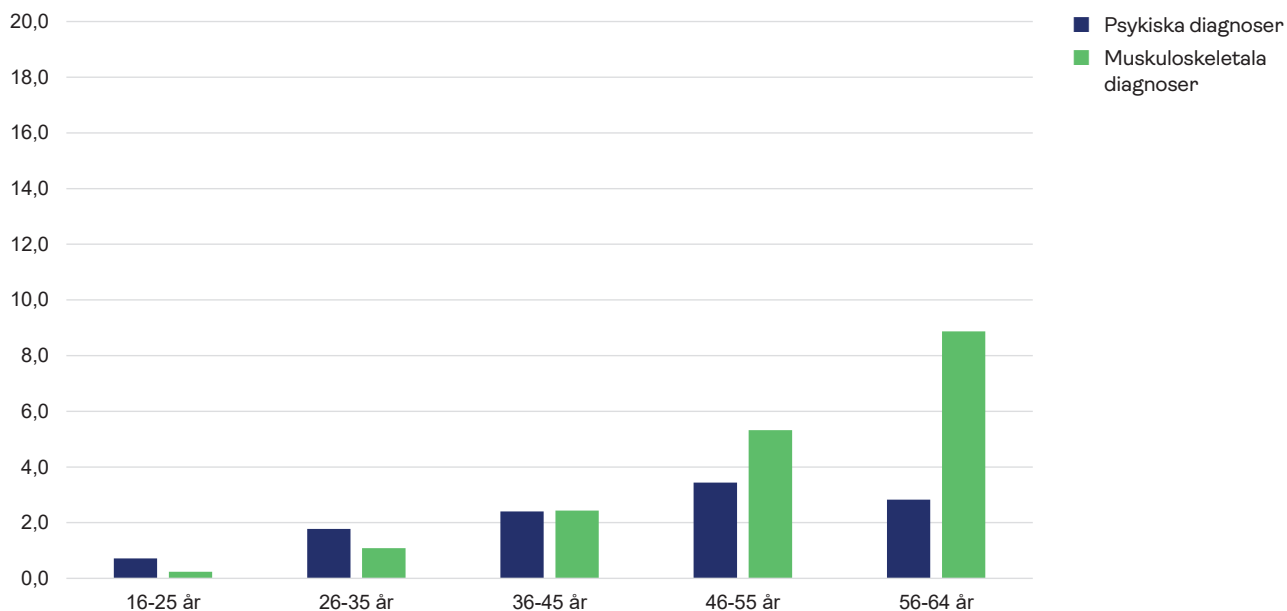
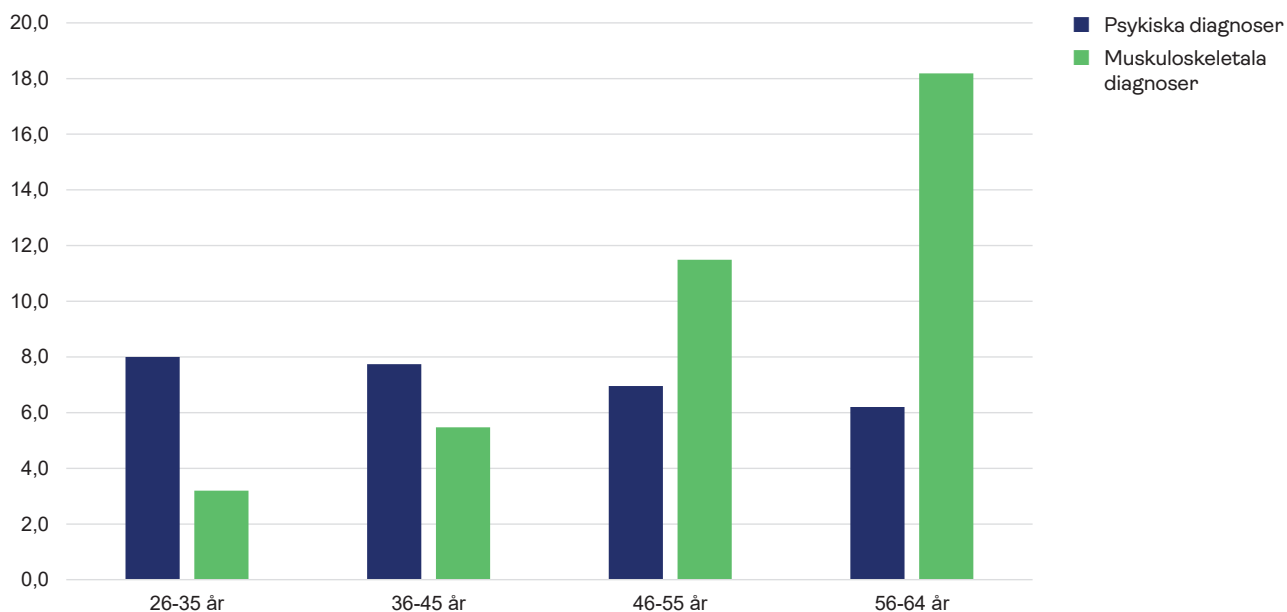

Diagram 19

Risk för långvarig sjukfrånvaro med psykisk eller muskuloskeletal diagnos per åldersgrupp, genomsnitt för 2019–2021. Kvinnor och män, restaurang- och storköksarbete, Kommuner och regioner.

Långvarig sjukfrånvaro per yrkesundergrupp

I **tabell 8–10** visas risk för långvarig sjukfrånvaro nedbruttet på yrkesundergrupper inom handel och restaurang. Skillnaden är stor mellan kvinnor och män i samma yrkes-

undergrupp. Högst risk har kvinnlig kassapersonal inom privat sektor respektive kvinnliga kockar och kallskänkor inom kommuner och regioner.

Tabell 8

Antal långa sjukfall per 1 000 sysselsatta (risk) per yrkesundergrupp. Genomsnitt 2019–2021. Försäljare inom handel, m.m. Svenskt Näringsliv/LO.

	Kvinnor	Män	Kvinnor och män
Butikssäljare, dagligvaror	17,5	7,8	14,1
Butikssäljare, fackhandel	10,8	4,2	8,2
Kassapersonal, m.fl.	32,8	7,4	24,9
Säljande butikschefen och avdelningschefer i butik	11,2	4,5	8,2
Hela yrkesgruppen	14,6	5,6	11,2

Tabell 9

Antal långa sjukfall per 1 000 sysselsatta (risk) per yrkesundergrupp. Genomsnitt 2019–2021. Restaurang- och storköksarbete, Svenskt Näringsliv/LO.

	Kvinnor	Män	Kvinnor och män
Bartendrar	4,1	2,4	3,3
Hovmästare och servitörer	5,7	3,0	4,6
Kockar och kallskänkor	15,7	6,0	9,2
Restaurang- och köksbiträden, m.fl.	8,3	3,4	5,9
Hela yrkesgruppen	8,7	4,1	6,4

Tabell 10

Antal långa sjukfall per 1 000 sysselsatta (risk) per yrkesundergrupp. Genomsnitt 2019–2021. Restaurang- och storköksarbete, Kommuner och regioner.

	Kvinnor	Män	Kvinnor och män
Kockar och kallskänkor	34,5	15,5	30,1
Restaurang- och köksbiträden, m.fl.	22,9	7,6	20,7
Hela yrkesgruppen	28,8	12,4	25,7

Kortvarig sjuk- frånvaro

inom handel
och restaurang

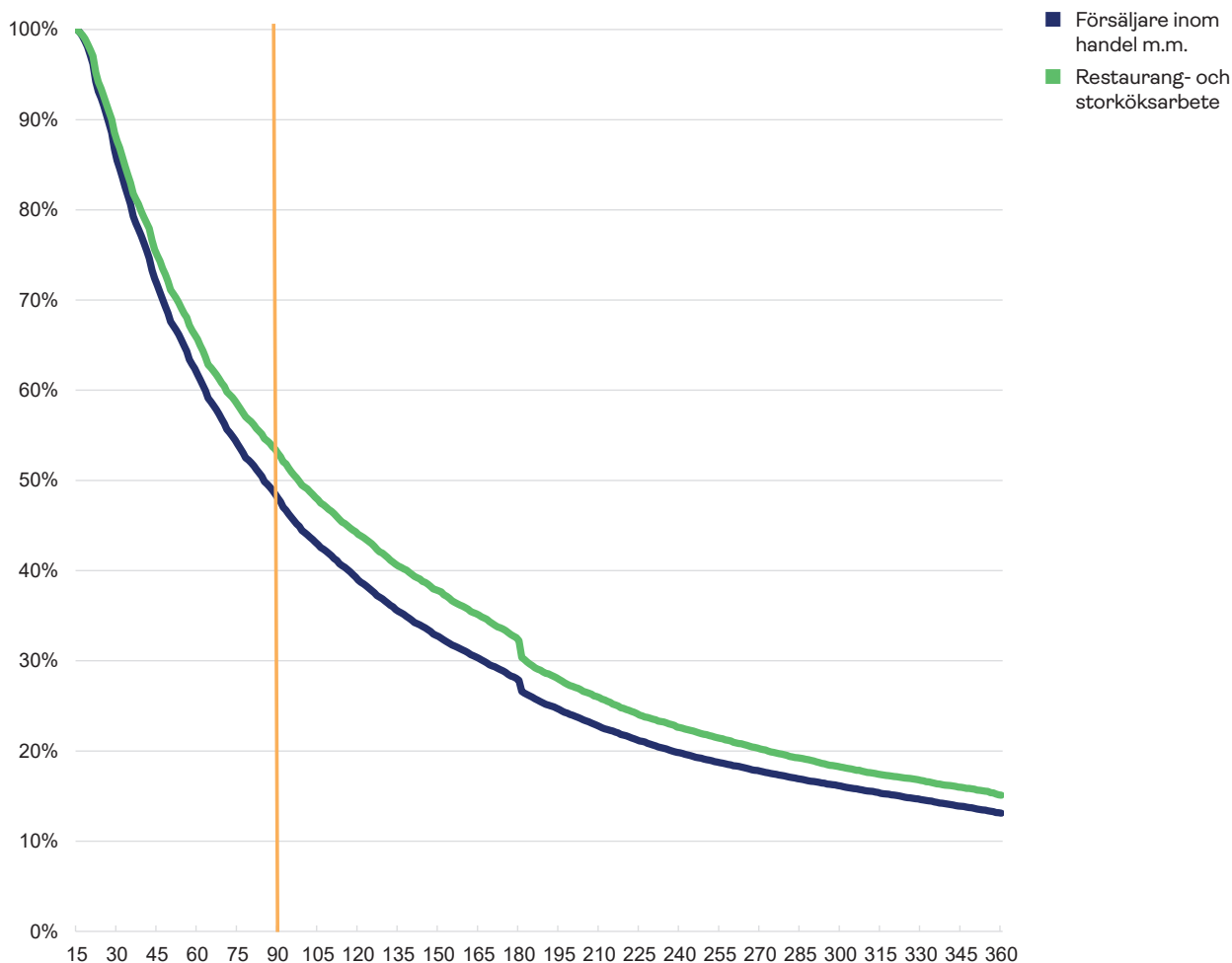
Sjukförsäkringen för privatanställda arbetare, AGS, lämnar i normalfallet ersättning från och med dag 15 i sjukfallet. Detta gör det möjligt att redovisa statistik för korta sjukfall (sjukfall som är mellan 15 och 90 dagar långa) för försäljare inom handel, m.m. och restaurang- och storköksarbete inom avtalsområdet Svenskt Näringsliv/LO.

Som **diagram 20** visar avslutas ungefär hälften av sjukfallen för dessa yrkesgrupper innan de blir 90 dagar långa. AGS-KL, som ersätter yrkesgruppen *restaurang- och storköksarbete* inom kommuner och regioner, lämnar

i normalfallet ersättning från och med dag 91 och det är därför inte möjligt att redovisa korta sjukfall för denna yrkesgrupp.

Diagram 20

Samtliga sjukfall inom försäljare inom handel, m.m. och restaurang- och storköksarbete med start 2015–2021 och andel som fortfarande pågick efter ett visst antal dagar. Kvinnor och män, Svenskt Näringsliv/LO.

I **tabell 11 och 12** visas antalet korta sjukfall inom handel och restaurang inom Svenskt Näringsliv/LO uppdelat på kön. Då antalet sysselsatta skiljer sig åt mellan yrkes-

grupperna behöver antalet korta sjukfall sättas i relation till sysselsättningen, vilket görs i följande avsnitt.

Tabell 11

Antal korta sjukfall för försäljare inom handel, m.m, per kön 2015–2021. Svenskt Näringsliv/LO.

	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021
Kvinnor	3 151	3 369	3 127	2 811	2 573	2 794	2 243
Män	595	657	703	555	568	743	561
Total	3 746	4 026	3 830	3 366	3 141	3 537	2 804

Avläst 2022-12-31.

Tabell 12

Antal korta sjukfall för restaurang- och storköksarbete, per kön 2015–2021. Svenskt Näringsliv/LO.

Radetiketter	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021
Kvinnor	697	715	693	602	556	554	352
Män	295	322	278	265	268	245	172
Total	992	1 037	971	867	824	799	524

Avläst 2022-12-31.

Risk för kortvarig sjukfrånvaro över tid

I **tabell 13** redovisas antalet korta sjukfall per 1 000 sysselsatta (risk) över tid för privatanställda kvinnor och män inom handel och restaurang. Som jämförelse finns även risken för samtliga privatanställda arbetare med i tabellen. Risken för kortvarig sjukfrånvaro ökade 2020, både inom handel och restaurang och inom hela avtalsområdet. En viktig förklaring till ökningen av risken för kortvarig sjukfrånvaro 2020 är *covid-19*.

Både kvinnor och män inom handel och restaurang har lägre risk för kortvarig sjukfrånvaro än snittet för samtliga privatanställda arbetare. Kvinnor inom handel och restaurang har betydligt högre risk för kortvarig sjukfrånvaro än män inom handel och restaurang.

Tabell 13

Risk för kortvarig sjukfrånvaro 2015–2021. Svenskt Näringsliv/LO.

	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021
Försäljare inom handel, m.m. Kvinnor.	21	21,9	20,5	18,4	16,6	19,2	15,6
Restaurang- och storköksarbete. Kvinnor.	11,6	12,3	11,8	10,4	9,6	11,2	7
Samtliga privata arbetare. Kvinnor.	32,4	34,5	33,2	30,2	28,8	35,3	29,3
Försäljare inom handel, m.m. Män.	6,5	7,3	7,7	6	6,1	8,5	6,5
Restaurang- och storköksarbete. Män.	5,6	6,1	5	4,5	4,5	4,6	3,2
Samtliga privata arbetare. Män.	23,1	24,5	23,6	21	20,4	26	21,4

Risk för kortvarig sjukfrånvaro över tid per åldersgrupp

Diagram 21–22 redovisar risken för kortvarig sjukfrånvaro över tid per åldersgrupp. Diagrammen visar risken för kvinnor och män sammantaget, och liksom vid långvarig sjukfrånvaro har kvinnor över lag en högre risk

än män inom samma åldersgrupp och yrke. En viktig förklaring till ökningen 2020 för de äldre åldersgrupperna är *covid-19*.

Diagram 21

Risk för kortvarig sjukfrånvaro per åldersgrupp 2015–2021. Försäljare inom handel, m.m. Kvinnor och män, Svenskt Näringsliv/LO.

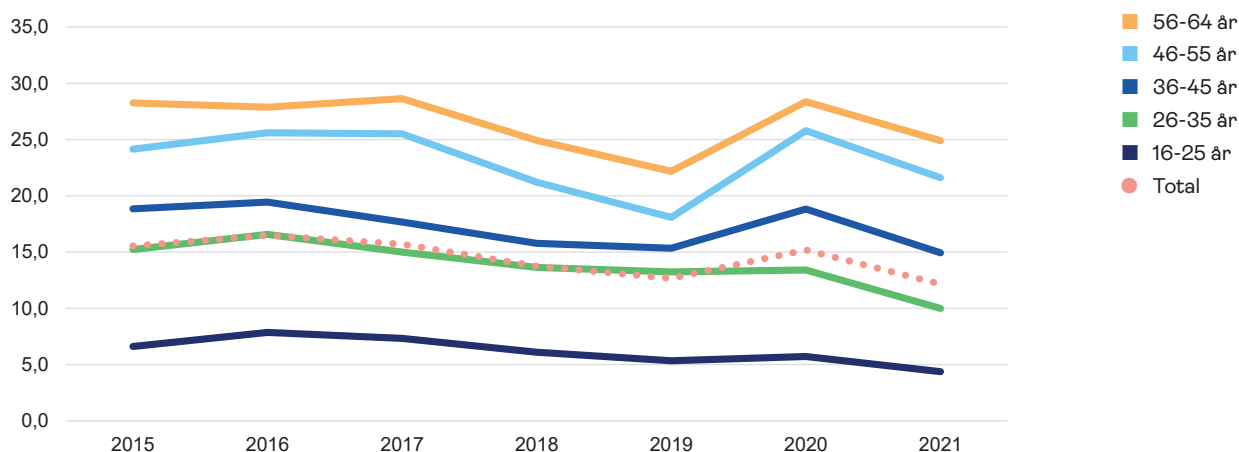
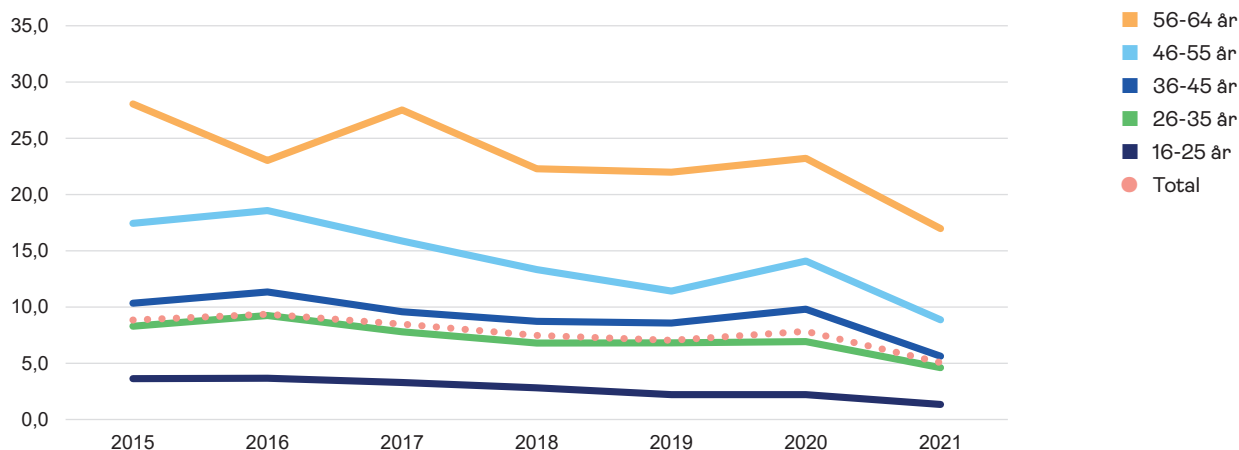

Diagram 22

Risk för kortvarig sjukfrånvaro per åldersgrupp 2015–2021. Restaurang- och storköksarbete. Kvinnor och män, Svenskt Näringsliv/LO.

Vilka diagnoser orsakar kortvarig sjukfrånvaro?

I likhet med långvarig sjukfrånvaro är *muskuloskeletala* och *psykiska diagnoser* de vanligaste orsakerna till kortvarig sjukfrånvaro inom handel och restaurang, vilket visas i **diagram 23 och 24** visar. De står dock för en mindre andel av den korta sjukfrånvaron än av den långa.

Diagrammen avser 2020 och 2021, det vill säga de två första åren av covid-pandemin. Utöver sjukfall med diagnos *covid-19* skedde 2020 en ökning av sjukfall inom diagnoskapitel som innehåller covidliknande symtom, exempelvis *andningsorganens sjukdomar*. I början av pandemin saknades möjlighet att testa för *covid-19*, så många av sjukfallen inom *andningsorganens sjukdomar* var sannolikt *covid-19*.

Diagram 23

De vanligaste diagnoserna vid kortvarig sjukfrånvaro med start 2020–2021. Kvinnor inom handel och restaurang.

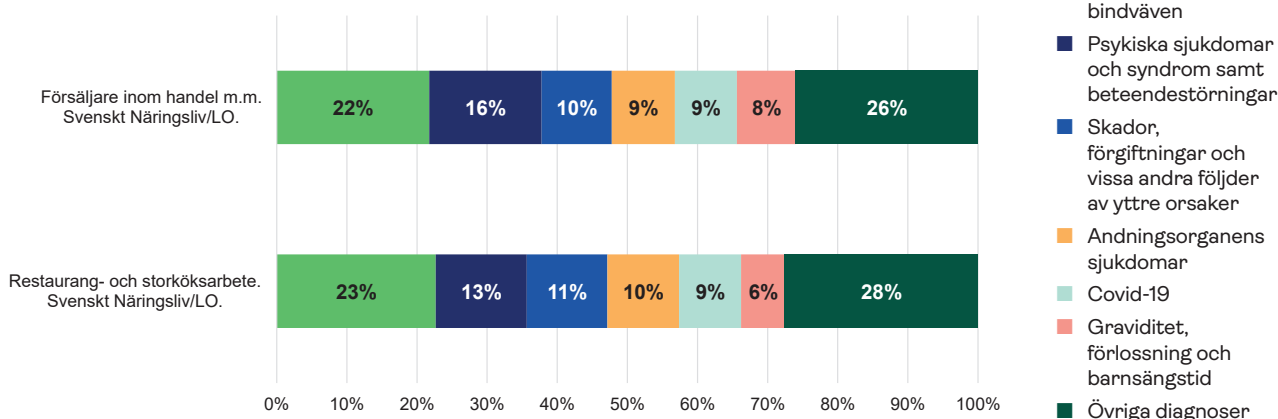
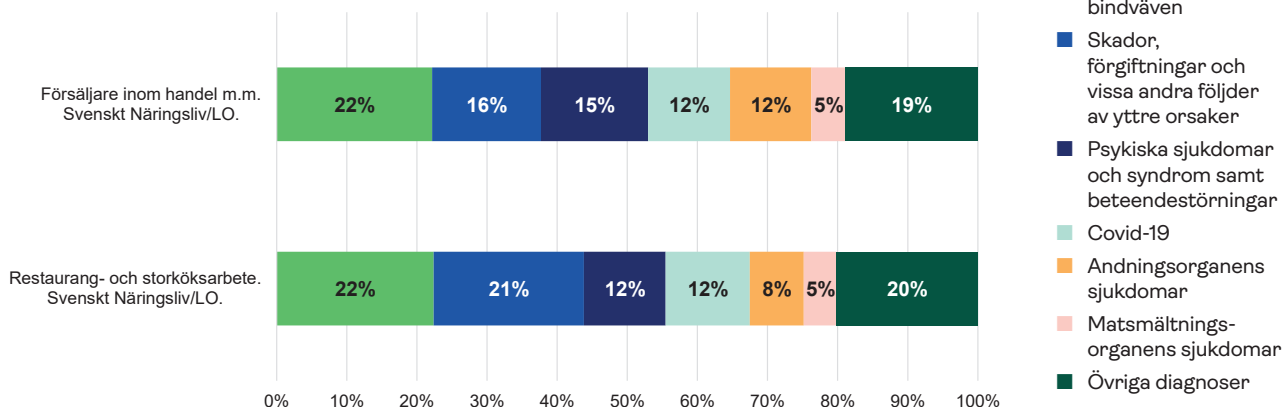

Diagram 24

De vanligaste diagnoserna vid kortvarig sjukfrånvaro med start 2020–2021. Män inom handel och restaurang.

Kortvarig sjukfrånvaro per yrkesundergrupp

I **tabell 14 och 15** visas risk för kortvarig sjukfrånvaro nedbrutet på yrkesundergrupper inom handel och restaurang. Skillnaden är stor mellan kvinnor och män i

samma yrkesundergrupp. Högst risk för kortvarig sjukfrånvaro har kvinnlig kassapersonal.

Tabell 14

Antal korta sjukfall per 1 000 sysselsatta (risk) per yrkesundergrupp. Genomsnitt 2019–2021. Försäljare inom handel, m.m. Svenskt Näringsliv/LO.

	Kvinnor	Män	Kvinnor och män
Butikssäljare, dagligvaror	22,9	11,1	18,8
Butikssäljare, fackhandel	12,1	4,9	9,3
Kassapersonal, m.fl.	37,2	9,6	28,6
Säljande butikschefer och avdelningschefer i butik	11,3	4,3	8,2
Hela yrkesgruppen	17,5	7,0	13,5

Tabell 15

Antal korta sjukfall per 1 000 sysselsatta (risk) per yrkesundergrupp. Genomsnitt 2019–2021. Restaurang- och storköksarbete. Svenskt Näringsliv/LO.

	Kvinnor	Män	Kvinnor och män
Bartendrar	4,0	3,6	3,8
Hovmästare och servitörer	6,4	3,7	5,3
Kockar och kallskänkor	16,7	5,4	9,1
Restaurang- och köksbiträden, m.fl.	8,9	3,6	6,3
Hela yrkesgruppen	9,3	4,1	6,6

Förslag på förebyggande åtgärder

Stöd för förebyggande arbete inom handeln

Prevent

Din arbetsplats i handeln

Webbutbildningen ger konkreta tips och råd om hur arbetsmiljön i handeln kan förbättras. Du kan anpassa innehållet efter om du jobbar på kontoret, lagret eller i butiken och om du är medarbetare, skyddsombud eller chef.

<https://www.prevent.se/utbildningar-produkter/webbutbildningar/din-arbetsplats-i-handeln-nya-306114d2>

Säker i butik

Säker i butik är en webbutbildning som bygger på de viktigaste reglerna som gäller för säkerhetsarbetet i butik. Utbildningen knyter an till det systematiska arbetsmiljöarbete som alla arbetsplatser ska ha.

<https://www.prevent.se/utbildningar-produkter/webbutbildningar/saker-i-butik-fd5812a4>

Brandsäker i handeln

Utbildningen vänder sig till dig som arbetar i handeln. Utbildningen ger dig kunskap om de vanligaste brandriskerna och hur de kan förebyggas samt om hur du ska agera om det börjar brinna.

<https://www.prevent.se/utbildningar-produkter/webbutbildningar/brandsaker-i-handeln-e9f94792>

Det är viktigt att på arbetsplatsen arbeta med det systematiska arbetsmiljöarbetet för att undersöka risker och tillbud och ta fram åtgärdsplaner. Afa Försäkring tillhandahåller IA-systemet, som ger ett systematiskt stöd för att upptäcka och dokumentera risker och tillbud. Det ger även ett bra underlag för att kunna arbeta förebyggande.

Brandfarlig vara i handeln

Här får du kunskap om brandfarliga varors egenskaper, risker med olika tändkällor samt hur du hanterar brandfarliga varor på ett säkert sätt.

<https://www.prevent.se/utbildningar-produkter/webbutbildningar/brandfarlig-vara-i-handeln-0b625d68>

Handelsrådet

Arbetsmiljö och säkerhet, Här hittar du checklistor, riktlinjer och andra verktyg, samt information om webbaserade utbildningar.

<https://handelsradet.se/arbetsmiljo-och-sakerhet>

Arbetsmiljöverket

Rån, hot och våld i butiker. Att arbeta i butik är inte alltid säkert. Butiker utsätts för rån och hotfulla händelser.

<https://www.av.se/halsa-och-sakerhet/psykisk-ohalsa-stress-hot-och-vald/hot-och-vald/ran-hot-och-vald-i-butiker>

Stöd för förebyggande arbete inom restaurang

Prevent

Schyst på jobbet: Schyst på jobbet är en digital utbildning för dig som arbetar eller studerar inom besöksnäringen. Utbildningen fokuserar på gemenskap och samarbete och handlar om hur man tillsammans jobbar för en bra arbetsmiljö och lär sig hantera svåra situationer som kan uppstå.

<https://www.prevent.se/utbildningar-produkter/webbutbildningar/schyst-pa-jobbet-75f80ed8>

Här hittar du en webbutbildning och checklistor som hjälper dig att komma igång med arbetsmiljöarbetet.

<https://www.prevent.se/bransch/hotell-och-restaurang>

Arbetsmiljöverket

Arbetsmiljöverket broschyr: Bra arbetsmiljö på din restaurang

<https://www.av.se/globalassets/filer/publikationer/broschyror/bra-arbetsmiljo-pa-din-restaurang-broschyr-adi611.pdf>

Stöd för förebyggande arbete från Afa Försäkring

IA-systemet

Ett stöd i SAM-hjulet för systematiskt arbetsmiljöarbete. Med IA-systemet har du ett välfungerande stöd i det systematiska arbetsmiljöarbetet. Enligt Arbetsmiljöverkets definition i AFS 2001:1 handlar det om att "undersöka, genomföra och följa upp verksamheten på ett sådant sätt att ohälsa och olycksfall i arbetet förebyggs och en tillfredsställande arbetsmiljö uppnås."

<https://www.afaforsakring.se/ohalsa-och-arbetssskador/ia-systemet>

Rehabiliteringsstöd

Rehabilitera kan man göra redan innan en medarbetare blivit sjukskriven. Att söka arbetslivsinriktat rehabiliteringsstöd för att förebygga sjukfrånvaro skapar hållbarhet för både arbetstagare och arbetsplats. Vi kan lämna ersättning för kostnader för arbetslivsinriktad rehabilitering och insatser för att förebygga arbetsoförmåga för både psykiska och fysiska besvär. Läs mer på

<https://www.afaforsakring.se/ohalsa-och-arbetssskador/rehabiliteringsstod>

Forskning och utveckling

Läs mer om vår forskning på

<https://fou.afaforsakring.se/sv/forskningsarkivet/filter>

Ytterligare stöd för förebyggande arbete

Arbetsplatsdialogen

Dialogstöd som underlättar ett förebyggande och strukturerat arbete med ohälsa. Här finns tips och verktyg för att identifiera tidiga tecken på ohälsa, göra Anpassningar i ett tidigt skede och på så sätt undvika sjukskrivningar.

<https://www.prevent.se/jobba-med-arbetsmiljo/osa/arbetsplatsdialogen>

Belastningsergonomi

Belastningsergonomi är en del av det större begreppet ergonomi och handlar om hur belastningar i arbetet påverkar kroppens rörelseorgan.

Arbetsmiljöverket:

<https://www.av.se/halsa-och-sakerhet/belastningsergonomi>

Prevent:

<https://www.prevent.se/jobba-med-arbetsmiljo/fysisk-arbetsmiljo/ergonomi>

Publikation av Afa Försäkrings analysavdelning, kontakt:
analys@afaforsakring.se

Afa Försäkring • 106 27 Stockholm • 0771-88 00 99 • afaforsakring.se

afa
FÖRSÄKRING